

İncil – güvenilir ve doğru

Önsöz

İslam dininden etkilenmiş olan dillerde Kuran'dan önceki üç kutsal kitaplar **Tevrat, Zebur ve İncil** adlandırılmaktadır.

Arasöz: Kuran'da Tevrat, Zebur ve İncil

„Ey Muhammed! Onlar, sana indirilen Kitab'a da senden önce indirilenlere de inanırlar; ahirete de yalnız onlar kesinlikle inanırlar.“ (Bakara suresi 4. ayet)

'Senden önce indirilenler' ile ne kastediliyor?

„Allah'ın hükmünün bulunduğu Tevrat yanlarında iken, ne yüzle seni hakem tayin ediyorlar da sonra bundan yüz çeviriyorlar? İşte onlar inanmışdeğillerdir. Doğrusu Biz yol gösterici ve nurlandırıcı olarak Tevrat'ı indirdik.“ (Maide suresi 43. ve 44. ayetleri)

„Göklerde ve yerde olan kimseleri Rabbin daha iyi bilir. And olsun ki peygamberleri birbirinden üstün kılmış ve Davud'a Zebur vermişizdir.“ (İsra suresi 55. ayet)

„Onların izi üzerine arkalarından Meryem oğlu İsa'yı ondan önce gelmiş bulunan Tevrat'ı doğrulayarak gönderdik. Ona, yol gösterici, aydınlatıcı olan ve önünde bulunan Tevrat'ı doğrulayan İncil'i sakınanlara öğüt ve yol gösterici olarak verdik. İncil sahibleri Allah'ın onda indirdikleri ile hükmetsinler. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, işte onlar fasık olanlardır.“ (Maide suresi 46. ve 47. ayetleri)

(Bu metinde iktibas edilen Kur'an ayetleri T. C. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan 1980 baskılı „Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı Meâl“den alınmıştır.)

Hıristiyan aleminde konuşulan dillerde Kutsal Kitap için Yunanca '*biblia*' kelimesinden türenmiş olan isimler kullanılıyor, örneğin 'Bibel' (Almanca), 'Bible' (İngilizce), 'Biblia' (İspanyolca), 'Biblija' (Hırvatça) ve 'Bibbia' (İtalyanca). Yunanca '*biblia*' kelimesi „küçük kitaplar“ anlamına gelir. Bu anlama uygun olarak Kutsal Kitap'ta 66 küçük kitap vardır. Kutsal Kitabın Kur'an'da bahsedilen *Tevrat* adlı bölümü, *Mezmurlar* veya *Zebur* kitabı dahil olmak üzere 39 „küçük kitap“tan ibarettir. Ekseriyetle İbranicede yazıldığı için (birkaç ayet Aramcada yazılmış olan resmi belgelerin alıntılarıdır: Ezra 4:8 – 6:18; 7:12-26; Yeremya 10:11; Daniel 2:4b – 7:28) bu kısmı 'İbranice Kutsal Yazılar' adlandırmak uygundur. İncil ise 27 „küçük kitap“tan müteşekkildir. Yunancada kaleme alındığı için bu bölüme 'Yunanca Kutsal Yazılar' demek yerindedir.

Tevrat (ve Zebur)

	Hıristiyanlık	Yahudilik	Müslümanlık
Ad	<ul style="list-style-type: none"> ● Eski Ahit (genellikle kiliselerden kullanılıyor) ● İbranice Kutsal Yazılar (daha doğru olan ad)	Tanah	Tevrat ve Zebur
Kitapların sayısı	39	24 (39 kitaplara eşit, sadece numaralanması farklı)	2
Kitapların adları	<u>Kanun (Pentatök [5 tomar]):</u> <ol style="list-style-type: none"> 1. Başlangıç 2. Çıkış 3. Leviğulları	<u>Torah:</u> <ol style="list-style-type: none"> 1. Başlangıç 2. Çıkış 3. Leviğulları	Tevrat Zebur

4. Sayılar 5. Kanununun Tekrarı ----- 6. Yeşu 7. Hakimler 8. Rut 9. 1. Samuel 10. 2. Samuel 11. 1. Krallar 12. 2. Krallar 13. 1. Tarihler 14. 2. Tarihler 15. Ezra 16. Nehemya 17. Ester 18. Eyüp 19. Mezmurlar (İbran.: Mizmor, Çoğulu: Mizmorim, Yun: <i>Psalmoi</i> arp eşliğinde söylenen şarkı) 20. Özdeyişler 21. Vaiz 22. Ezgiler Ezgisi 23. İşaya 24. Yeremya 25. Ağıtlar 26. Hezekiel 27. Daniel 28. Hoşea 29. Yoel 30. Amos 31. Obadya 32. Yunus 33. Mika 34. Nahum 35. Habakkuk 36. Tsefanya 37. Haggay 38. Zekeriya 39. Malaki	4. Sayılar 5. Kanununun Tekrarı <u>Nevim (peygamberler):</u> 6. Yeşu 7. Hakimler 8. Samuel (1.+2.) 9. Krallar (1.+2.) 10. İşaya 11. Yeremya 12. Hezekiel 13. oniki peygamber (= tek kitap: Hoşea, Yoel, Amos, Obadya, Yunus, Mika, Nahum, Habakkuk, Tsefanya, Haggay, Zekeriya, Malaki) <u>Ketuvim (yazılar):</u> 14. Mezmurlar 15. Özdeyişler 16. Eyüp 17. Ezgiler Ezgisi 18. Rut 19. Ağıtlar 20. Vaiz 21. Ester 22. Daniel 23. Ezra (Nehemya da dahil) 24. Tarihler (1.+2.)
---	--

Arasöz: Türk kültürde 'Tevrat'

Tevrat adı İbranice '*thora*' kelimesinden türenmişti. '*Thora*' Musa'nın 5 kitabı için kullanılıyor. Fakat Türk kültürde Tevrat adı İbranicede (ve Aramcada) yazılmış olan tüm 39 kitapları kasteder. Bundan başka Türk kültürde **Zebur** kitabı Tevrat'tan ayrı bir kitap olarak sayılır. Fakat Zebur aslında Tevrat ve İncil'den ayrı bir kitap değil, daha doğrusu Tevrat'ın 39 parçaların birisidir (yukarıdaki listeye bakın). Orada **Mezmurlar** adı geçiyor.

Zebur adının kökü hakkında şunu okuyabiliriz: „Allah tarafından Hz. Dâvud (a.s)'a gönderilen Mezmurlar ve Mezâmîr adı ile de anılan mukaddes kitap. Lügatte Mezmur, "Kavalla söylenen ilâhî, Hz. Dâvud'a inen Zebur'un sûrelerinin her biri" anlamlarına gelir. Mezmur "yazılmış" manasına gelen kitap anlamındadır. Büyük bilgin Zeccac, Zebur'un "**Hikmetli kitap**" manasına geldiğini; Âli İmran, 3/184 ayetindeki "Zebûr" kelimesinin "**menetmek**" manasına gelen "**Zebr**" kökünden olduğunu açıklamıştır. Kitap da halkın hilâfına olan hususlardan meneden şeyleri bildirdiği için Zebûr diye adlandırılmıştır (Fahredden er-Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, Ankara, 1990, VIII, 417). ilâhî kitapların ikincisi olan Zebur, Kur'ân-ı Kerîm'in üç ayrı âyetinde en-Nisâ, 4/163; el-İsrâ,17/55; el-Enbiya, 21/105 geçmektedir.“ [ihya.org]

Şimdi asıl konuya geçmek istiyorum:

İncil

A. Tanım:

İncil kelimesi Yunanca *euaggélion* sözcüğünden türeyip 'iyi haber' anlamına gelir. Almandaki isim Yunancadan gelir ve 'Evangelium' denilir. Genel bir 'iyi haber' söz konusu değil, fakat Kutsal Kitap'ta bulunan 'iyi haber' özel bir kaynaktan gelen özel bir konu içeren özel bir mesajdır. Tanrı bu haberin tüm insanlara bildirilmesini istiyor (Matta 24:14).

Hangi haber söz konusudur?

- Bir sözlüğe göre Kutsal Kitap'ta bulunan 'İncil' kelimesi „Mesih, Tanrı'nın krallığı ve kurtuluş hakkındaki haber“dir.
- Kutsal Kitap kelimelerini anlatan bir sözlüğe göre 'İncil' sözcüğü Tanrı'nın krallığı ve Mesih aracılığıyla mümkün olan kurtuluş hakkındaki sevinçli haberi kasteder (*Vine's Expository Dictionary of New Testament Words*).

Anlaşıldığı gibi Kutsal Kitabın iyi haberi İsa Mesih'le bağlantılıdır. İsa'nın doğumunu ilan eden melek tarlada bulunan çobanlara şöyle dediler:

.... “İşte! Size tüm halkın yaşayacağı **büyük bir sevinci müjdeliyorum** [ya da: Yun.: *euaggélion*; Alm.: Evangelium; Türkçe: İncil]. Bugün Davut'un şehrinde sizin için bir Kurtarıcı, Efendimiz Mesih doğdu. (Luka 2:10, 11)

İsa bu iyi haberde o kadar önemli bir rol oynuyor ki onun işlerini ve sözlerini kaydettirmek için dört rapor yazıldı: Matta, Markos, Luka ve Yuhanna. Bu 4 rapor yazarların isimlerini taşıyorlar ve 'İnciller' adlandırılıyor.

	Hıristiyanlık	Yahudilik	Müslümanlık
Ad	<ul style="list-style-type: none"> ● Yeni Ahit (genellikle kiliselerden kullanılıyor) ● Yunanca Kutsal Yazılar (daha doğru olan ad)	(Yahudiler için bu kitap Tanrı'dan gelmiş olan bir kitap değildir.)	İncil
Kitapların sayısı	27	--	1
Kitapların adları	4 İncil (Yun.: <i>evaggelion</i> = iyi haber) 1. Matta 2. Markos 3. Luka 4. Yuhanna ----- 5. Elçilerin İşleri 6. Romalılar 7. 1. Korintlular 8. 2. Korintlular 9. Galatyalılar 10. Efesoslular 11. Filipililer 12. Koloseleler	13. 1. Selanikliler 14. 2. Selanikliler 15. 1. Timoteos 16. 2. Timoteos 17. Titus 18. Filimon 19. İbraniler 20. Yakup 21. 1. Petrus 22. 2. Petrus 23. 1. Yuhanna 24. 2. Yuhanna 25. 3. Yuhanna 26. Yahuda 27. Vahiy	

Arasöz: Türk kültürde 'İncil'

'İyi haber' (*euaggélion*) kelimesi aslında ilk olarak İsa'nın hayatını içeren 4 rapor için kullanılıyor (yukarıdaki listeye bakın). Fakat Türk kültürde **İncil** sözcüğü daha geniş bir anlamı da içeriyor: İncil sözcüğü Yunanca Kutsal Yazılara ait olan 27 kitapların tümü için kullanılmaktadır.

B. İncil hakkındaki görüşler:

Yunanca Kutsal Yazıları (İncil) hakkında çok değişik görüşler var. Bu farklı görüşler gerçekleri arayan bir insanı şaşkınlıkta bırakabilir. Bir insanın sahip olduğu görüşü önyargılara dayanabilir, bir kişinin sahip olduğu inanç onu köreltip yanlış sonuçlara yöneltebilir ya da ona aktarılmış olan bilgi şüpheli bir kaynaktan gelebilir.

Orta çağın sonuna doğru '**Aydınlatma çağı**' adlandırılan bir dönemde Hıristiyan aleminde bazı ilâhiyatçılar ve başka 'uzmanlar' Kutsal Kitabı eleştirmeye başladılar. Kutsal Kitap eleştirisi 19. yüzyılda zirveye ulaştı. Diğer kültürlerde kendi dinin doğruluğunu ortaya koymak amacıyla din adamları Kutsal Kitap hakkında ya iddialara dayanan ya da yarı doğru ve yarı yanlış olan bilgiler yaydılar. Hangi görüşler insanlara hakikat olarak sunuldu?

- ◆ Dört değil yüzlerce İncil var.
- ◆ İnciller birbirleriyle çelişiyorlar.
- ◆ Yunanca Kutsal Yazılar 2., 3. ya da bir sonraki yüzyılda yazıldı.
- ◆ İnciller isimleri taşıdıkları kişilerden yazılmadılar.
- ◆ İncil insanların düşüncelerini içeriyor.
- ◆ İsa bile tarihsel bir kişi değildir.

Bu karışıklığı çözmek için ilk olarak tarihsel bir gerçeğe değinmek istiyorum. İsa'nın ilk takipçilerinin sahip oldukları bir beklenti ile başlıyorum (alıntılıdığım ayetlerin yazılış zamanını sonra ele alacağım).

C. İlk Hıristiyanların beklentisi:

1. İsa, bir keresinde, tarlasına iyi cins buğday tohumu eken bir adamla ilgili bir örnekleme anlatmıştı. Bu adam uyurken bir düşmanı gelip onun tarlasına deliceler ekmişti. Her iki tür tohum birlikte filizlenmiş ve bir süre sonra, deliceler buğdayın görülmesini engellemişti. İsa bu örneklemeyle, yaptığı işin meyvesinin hakiki Hıristiyanlar olacağını, fakat **ölümünden sonra, sahte Hıristiyanların cemaatin içine sızacaklarını** göstermişti. Sonuç olarak hakikiyi sahteden ayırt etmek güç olacaktı.—Matta 13:24-30, 36-43.

2. Elçi Pavlus delicelere benzeyen bu "Hıristiyanların", insanların Hıristiyanlığa ve Kutsal Kitaba bakışları üzerindeki etkisi hakkında uyarıda bulundu. Şunları söyledi: „Biliyorum ki, ben gittikten sonra aranızda zalim kurtlar girecek, onlar sürüye şefkat göstermeyecekler. **Sizin aranızdan da bazıları çıkacak ve öğrencileri kendi peşlerinden sürüklemek için çarpıtılmış sözler söyleyecekler.**“ (Elçilerin İşleri 20:29, 30)

3. Elçi Pavlus İsa'nın dönüşünden önce o'nun takipçileri arasında **bir isyan ya da irtidat** olacağını yazdı: „Kimse sizi hiçbir şekilde aldatmasın, çünkü önce **hakikate isyan başlamadıkça** ... o gün gelmeyecektir.“ (2. Selanikliler 3:2)

4. Ayrıca elçi Petrus aynı beklentiyi şu sözlerle dile getirdi: „... sizin aranızda da **sahte öğretmenler** olacaktır. Bunlar, içeri gizlice **yıkıcı mezhepler sokacaklar** ve kendilerini satın almış Efendilerini bile inkâr ederek başlarına ani bir yıkım getireceklerdir. Ayrıca, birçokları onların edepsiz davranışlarını izleyecek ve **bunlar yüzünden hakikat yolu kötülenecektir.** Aynı zamanda sizi **hileli sözlerle,**

açgözlülükle sömürecekler.“ (2. Petrus 2:1-3)

Sahte öğretmenler hangi açıdan ilk Hıristiyanların çoğunu 'kendi peşlerinden' sürükleyecekler?

1. Birçokları **mezhepler** meydana getirip kendilerini **lider** yapacaklardı (2. Petrus 2:1-3 [yukarıya bakın]).

2. **Yanlı öğreteler** yayıp **bekârlık kuralını** öğretip ve **yemekle ilgili kısıtlamalar** yapacaklardı:

„Bununla birlikte, vahiyler kesin olarak gösteriyor ki, sonraki dönemlerde bazıları imandan sapacak. **Yanlı vahiyler ve cinlerin öğrettiklerine** kulak verecekler, vicdanları dağlanmış yalancı adamların ikiyüzlülüğünden etkilenerek sapacaklar. **Evlenmeyi yasaklayacaklar**, hakikati tam olarak bilen ve iman edenlerin şükrederek yiyip içmesi için Tanrı tarafından yaratılmış **yiyeceklerden sakınmayı emredecekler.**“ (1. Timoteos 4:1-3)

3. Ruhani liderler **İsa'nın rolünü ve konumunu** aldatıcı şekilde öğretecekler:

“İsa'nın **Mesih olduğunu inkâr** eden yalancı değilse kim yalancıdır? **Babayı ve Oğlu inkâr** eden Mesih düşmanıdır.“ (1. Yuhanna 2:22)

Bu beklentiler **birinci yüzyılda** bile gerçekleşti. Hırslı adamlar, Hıristiyan cemaatinin içine sızıp ayrılıklar ektiler.

„Fakat kutsal şeyleri hiçe sayan boş konuşmalardan sakın; çünkü böyle konuşanlar Tanrı'ya saygısızlıkta daha da ileri gidecekler ve onların sözleri kangren gibi yayılacak. **Himeneos ve Filitos** bu kişilerdendir. Bu adamlar dirilmeyenlerin zaten olup bittiğini söyleyerek hakikat yolundan saptılar ve bazılarının imanının yıkılmasına neden oldular.“ (2. Timoteos 2:16-18)

„Cemaate bazı şeyler yazdım, fakat aralarında lider olma sevdasındaki **Diotrefis**, bizden gelen hiçbir şeyi saygıyla kabul etmiyor. İşte bu nedenle, yaptıklarını, bizi hiç durmadan kötülemesini oraya gelince kendisine hatırlatacağım. O bunlarla yetinmeyip saygısız bir tutumla kardeşleri de kabul etmiyor, onları kabul etmek isteyenleri engellemeye ve cemaatten çıkarmaya çalışıyor.“ (3. Yuhanna 9, 10)

D. Sahte bir Hıristiyanlığın çıkışı ve gelişmesi

1. Yunan felsefenin ve Roma dininin etkisi

Ardından gelen iki yüzyıl boyunca Kutsal Kitabın hakikatinin saflığı, Yunan felsefesiyle bozuldu ve birçok kişi Kutsal Kitabı hakikat olarak izlemektense putperest öğretileri benimseme hatasına düştü.

Bunun için **ikinci yüzyıl** sayısız dinsel görüşler yayıldıkları bir zaman idi. İsa'nın Tanrılığı ve kutsal ruhun etkileri hakkında yapılan tartışmalar sadece zihni anlaşmazlıklara sevk etmediler. „Hıristiyan“ iman hakkında ateşli fikir ayrılıkları ve uzlaşmaz münakaşalar siyasi ve kültürel hayatını etkilediler. Bu olaylar ayak kaldırmalara, çatışmalara ve savaşlara bile yol açtılar. Tarihçi Paul Johnson şunu yazdı: „[İrtidat etmiş olan] Hıristiyanlık karışıklık, tartışmalar ve ayrılıklarla başladı ve böyle devam etti. ... Birinci ve ikinci yüzyılında orta ve doğu Akdeniz bölgelerinde diğerleri üzerinde hakim olmak isteyen sayısız dinsel görüşler yayıldılar. ... Başlangıçtan beri Hıristiyanlığın birbirleriyle uyum içinde olmayan sayısız türleri vardı.“

Bu bağlantıda bay Johnson İsa tarafından kurulmuş olan Hıristiyanlıktan değil, fakat yoldan sapmış olan „Hıristiyanlar“dan bahsettiğini vurgulamak istiyorum.

Bu zamanda da „Hıristiyan“ öğretilerin felsefeli kavramlarla yorumlanması gerektiğini iddia eden yazar ve düşünürler ortaya çıktılar. „Hıristiyan“ imana kabul ettirilen tahsilli insanları menun etmek için dinsel yazarlar daha eski olan Yunan ve Yahudi edebiyat kullandılar.

Harvard Üniversitesinde öğreten profesör Wolfson *The Crucible of Christianity* (Hıristiyanlığın Eritme Potası) eserinde 2. yüzyılda felsefelerde tahsilli olan çok paganlar „Hıristiyanlığa“ aktığını yazıyor. „Hıristiyanlar Yunanlıların tahsiline hayran kalıp Yunan felsefe ile Kutsal Kitabın öğretileri arasında benzerlikler olduğunu sandılar.“ Şöyle devam ediyor: „Kilise ataları Kutsal Kitabın basit dili arkasında filozofların öğretileri bulunduğunu ispat etmeye çalıştılar.“

Ayrıca ikinci yüzyılın ortasında „Hıristiyanlar“ imanını Romalı muhaliflere ve „Hıristiyan“ inancını terk etmiş olanlara karşı savunmaya başladılar. Filozof Celsus, Hıristiyanları aşağılayarak onları “işçi, kunduracı, çiftçi, soytarı ve dünyanın en cahil insanları” diye tanıttı. Bu alay apolojistler için bardağı taşıran son damla oldu. Onlar yeni bir taktikle toplumu kendi taraflarına çekmeye karar verdiler. Bir zamanlar reddettikleri dünyevi hikmeti artık „Hıristiyanlık“ adına kullanmaya başladılar.

Örneğin, İustinos (aşağıyukarı M.S. 100-165) putperestlerin felsefelerini reddettiğini iddia etse de, Hıristiyanlığa özgü fikirleri ifade etmek için felsefi bir dil ve felsefi kavramlar kullanan ilk kişi oldu. İustinos bu tür felsefenin “güvenli ve avantajlı” olduğunu düşündü. İustinos şöyle yazdı: “Bazı konularda sizin saygı duyduğunuz şair ve filozoflarla aynı şeyi öğretiyoruz. Başka konularda ise bizim öğretimimiz daha üstün ve daha ilahi.” Bu gelişme özellikle Origenes'in (aşağıyukarı M.S. 185-254) yazılarında belli oluyor. Onun '*Prensiplerden*' adlı eseri, „Hıristiyan“ teolojii Yunan felsefenin kavramlarıyla anlatmanın ilk sistemli girişimiydi. İskenderiyeli Clemens bazı felsefeleri “gerçek ilahiyat” olarak kabul etti. Başka yazar ve düşünürler onların yolunu takip ettiler.

Yeni felsefi süslerle bezeli sözde Hıristiyan düşünceleri artık saygın ve köklü bir şey olarak sunuluyordu. Apolojistler Hıristiyanların kitaplarının Yunan kitaplarından çok daha eski olduğu ve Kutsal Kitaptaki peygamberlerin Yunan filozoflarından çok daha önce yaşadığı gerçeğine dikkat çekti. Hatta bazı apolojistler filozofların peygamberlerden kopya çektiği sonucuna vardı. Platon'un Musa'nın öğrencisi olduğunu bile iddia ettiler!

İkinci ve üçüncü yüzyılda yaşayan bu apolojistler „Hıristiyan“ inancını tahsilli Yunanlılar için çekici bir hale getirmeye çalışmadılar aynı zamanda Roma yetkilileri ve halk tarafından kabul görmek için dinlerinin zararsız olduğunu ispatlamayı amaç edindi. Fakat bu riskli bir girişimdi, çünkü imparator ve halk genellikle ancak istedikleri yapıldığında hoşnut oluyordu. Fakat onların istediğini yapmak, gereksiz uzlaşmalarla gerçek Hıristiyan inancından ödün verilmesine yol açabilirdi. Ve böyle oldu.

Apolojistler Roma İmparatorluğu ile „Hıristiyanlık“ arasında bir bağ olması gerektiğini ileri sürdüler. Meliton'a göre onlar ayrılmaz bir ikiliydi ve Hıristiyanlık imparatorluğun refahına katkıda bulunuyordu. *The Epistle to Diognetus* (Diognetus'a Mektup) adlı eserin ismi bilinmeyen yazarı „Hıristiyanları“ „dünyayı bir arada tutan“ ve ona hayat veren bir güce benzetti. Tertullianus da bu ortamın sonunun ertelenmesi ve imparatorluğun refahı için Hıristiyanların dua ettiğini yazdı.

Tarihçi Will Durant sonraki gelişme hakkında şunu açıklıyor: „Kilise birkaç Roma'da uygulanan dinsel gelenek ve tapınma türlerini benimsedi: ... pagan kâhinlerin giysileri, dinsel ayinlerde kullanılan buhur ve kutsal su, mumlar, azizlere tapınma, ... *Pontifex Maximus* unvanı Papa için ve 4. yüzyılda Latince. ... Romalı kilise Roma İmparatorluğun izlerini takip etti.“ (İnsanlığın Kültür Tarihi, 5. Cilt)

2. Sahte Hıristiyanlığın resmi kuruluşu

Dördüncü yüzyılda **Büyük Constantinus**'un yükselişi oldu. Son düşmanlarını yendikten sonra M.S. 312'de (28 Ekimde) Romalı senatonun kararıyla en yüksek 'Avgustus' ve 'Pontifex maximus' oldu. Bir efsaneye göre Constantinus düşmanı olan Maxentius'a savaşırken gökte güneşin altında yanan bir haç ve „*in hoc signo vinces*“ („*bu simgeyle zafer kazan*“) sözlerini görmüş. Bu bağlantıda hacın güneş tanrısı Sol'un bir simgesi olduğunu vurgulamak istiyorum.

Hıristiyan âleminin yükselişinin yanlış öğretilere ve siyasetle yapılan bir pakta dayandığına bakalım:

Arasöz: 'Hıristiyanlık' ve 'Hıristiyan Âlemi'

Bu yazıda 'Hıristiyanlık' kavramı İsa'nın yolunu takip eden ve birinci yüzyılda yaşayan hakiki Hıristiyanlar için kullanılıyor. 'Hıristiyan âlemi' ise İsa'nın yolunu terk etmiş Hıristiyan olmayan görüşlerden etkilenmiş ve siyasetle bir pakt yapmış olan sahte Hıristiyanları kasteder.

- M.S. 313 Konstantin pagan 'Pontifex maximus' olarak meşhur olan tolerans buyruğunu çıkartıyor. „Hıristiyanlar“ kamu hizmetlerine seçilebilirler.
- M.S. 321 Pazar günü (*Dies solis* = simgesi bir haç olan güneş tanrısı olan Sol'un günü) mahkeme işleri olmayan bir gün oluyor. Pazar gününe riayet etmesi yasalı bir görev oluyor.
- M.S. 325 Constantinus Roma İmparatorluğunun batı ve doğu bölgelerinin başı oluyor. İmparatorluğunun birliğini tehlikeye sokan 'Üçlük' (Yun.: 'τριὰς') hakkındaki dinsel çatışmalara son vermek amacıyla sözde „Hıristiyan“ liderleri dinsel bir toplantıya çağırıyor. Putperest olan 'Pontifex maximus' olarak bu konsilin başkanıydı. İki ay boyunca iki grup İsa'nın Tanrı'yla eşit olup olmadığına dair birbirleriyle tartıştıktan sonra Constantinus 'Üçlüğü' savunanların lehine son karar verdi. Tanrı ve İsa eşit şahıslar (Yun.: *homoousios*) olduğu inancı o zamandan beri öğretildi.
- M.S. 337 Constantinus ölümünden önce Hıristiyan olarak vaftiz ediliyor. Hâlâ putperest olan Romalı senato onu tanrıların sırasına koyuyor. Doğudaki kiliseler onu bir Aziz olarak sayıyor.

İznik'teki konsilin sonucu neydi? Tarihçiler dördüncü yüzyılda Roma imparatoru Constantinus'un, “Hıristiyanlığı” Roma İmparatorluğunun resmi dini olarak tanıdığına dair hemfikirdir. Şöyle okuyoruz:

„Hıristiyanların aleni ikrarına aykırı olan engeller ortadan kaldırıldılar ve Hıristiyanlık sabit devlet dini haline geldi. ... 'İyi haberin' basitliği bozuldu. Gösterişli ayin ve gelenekler sokuldular. Hıristiyan olan öğretmenler dünyevi ün kazanıp maaş aldılar. İsa'nın krallığı büyük ölçüde bu dünyanın bir krallığı oldu.“ (*Theological Dictionary* von Henderson und Buck. Ayrıca M'Clintock und Strongs *Cyclopædia*, cilt 9, sayfa 488a, ve Gibbons *Decline and Fall of the Roman Empire*, cilt 1, sayfa 454 ff.)

O zaman Katolik din ortaya çıktı. Bu din öz bir Hıristiyanlık olmayacaktı. Constantinus çok değişik kaynaklardan gelen dinsel düşüncelerini birleştirmek istediği için genel, umumi (Yun.: *katholikós*) bir devlet dini kuruldu.

3. Hıristiyan Âleminin Kutsal Yazıların öğretilerini değiştirmesi

Yunan felsefenin ve Roma dininin etkisi vasıtasıyla Hıristiyan âleminde bugüne dek İsa'nın öğrettiği birçok hakikatler yanlış tanıtılıyor. Birkaç örnek:

a. Üçlük

Üçlük (ya da Üçleme), Kutsal Kitabın bir öğretisi değildir.

İsa şunu dedi:

- „Baba **benden büyüktür.**“ (Yuhanna 14:28)

→ Tanrı ve İsa eşit değildirler.

Arasöz: Neden Tanrı'ya 'Baba' deniliyor?

Acaba bu, bir erkeğin baba olabilmek için bir karısı olması gerektiği gibi, Tanrı'nın da bir karısı olduğu anlamına mı gelir? Hayır, Tanrı baba olmak için bir kadına muhtaç değildir. Kutsal Kitap,

Tanrı'ya Baba dediği zaman, O'nun var olan bütün Seylerin kaynağı olduğunu ifade ediyor. Başka sözlerle, hepsini O yaratmıştır. Öreneğin, İsa'dan hariç Adem'e de 'Tanrı'nın oğlu' deniliyor (Luka 3:38). Oysa Adem'in yaratılışı hakkındaki kaydı okuduğumuz zaman, onun topraktan var edildiğini görüyoruz. O, kadından doğmamıştı (Başlangıç 2:7).

Ayrıca Tanrı'nın ilkelerine uyan ve kendisine istediği şekilde tapınan tüm insanlara hitaben şöyle diyor: „Ben size baba olacağım, siz Benim oğullarım ve kızlarım olacaksınız.’ (2. Korintoslular 6:18)

- „O gün ve saat konusunda kimse bir şey bilmez; ne gökteki melekler, **ne de Oğul, yalnızca Baba bilir.**“ (Matta 24:36)

→ İsa, Tanrı gibi her şey bilmiyor.

- „İsa ona şunları söyledi: “Tamam, bana sarılmayı bırak artık; henüz Babamın yanına çıkmadım. Sen şimdi doğruca kardeşlerime gidip, **benim Babamın, sizin Babanızın, benim Tanrımın ve sizin Tanrınızın yanına** çıkacağımı söyle.” (Yuhanna 20:17)

→ İsa Babasını 'benim Tanrım' olarak adlandırdı.

Bunlara benzeyen sayısız ayet daha var. Ne İsa kendisini ne de Kutsal Kitabın yazarları onu Tanrı'ya eşit olan biri olarak nitelediler. Fakat Hıristiyan âleminde Üçlük ya da Üçleme inancı savunuluyor.

The New Encyclopedia Britannica 1985 Micropedia, Cilt 11, sayfa 928, Üçlük başlığı altında şunları okuyoruz: “Ne Üçlük sözcüğü, ne de açık anlamda doktrini Yeni Ahitte bulunmaktadır; İsa ile takipçileri Eski Ahitin: “Dinle ey İsrail: Allahımız RAB bir olan RABDİR” sözlerindeki Şema’ya (İbranice, dinle demektir) karşı konuşmaya niyetli olmadılar. (Tesniye 6:4)” Bu ansiklopedi, aynı zamanda şunları söylüyor: “Bu doktrin birkaç yüzyıl boyunca birçok tartışmalardan geçerek yavaş yavaş gelişti . . . . 325 yılındaki İznik Konseyi, Kutsal Ruh hakkında çok az şey söylerken, Oğlun ‘Baba ile . . . . aynı maddeden olduğunu’ ikrar ederek bu doktrin için hayati olan formülü dile getirdi. . . . . 4. yüzyılın sonunda Üçlük doktrini, o zamandan bu yana koruduğu şeklini aldı.”

New Catholic Encyclopedia, 1967, Cilt 14, sayfa 299, şunu kabul ediyor: “‘Üç kişide bir Tanrı’ ifadesi 4. yüzyılın sonundan önce Hıristiyan hayatında ve iman ikrarında sağlamca benimsenmemiş, katiyen de özümlememişti . . . . Apostolik Pederler arasında böyle bir zihniyete veya görüş açısına az çok yakın olan hiçbir şey yoktu.”

Böylece Üçlük doktrini, Kutsal Kitaptan kaynaklanmıyor, fakat MS 325’te İznik Konseyinde resmen kabul edilmiş bulunuyor. Bu doktrinde, çok önceden kökeni eski Babil ve Mısır’da bulunan ve başka ülkelerde de kullanılan putperest bir fikir benimsendi. Tarihçi Will Durant *The Story of Civilization: Part III*, sayfa 595’te şöyle diyor: “Hıristiyanlık, putperestliği yok etmedi; onu benimsedi . . . . Tanrısal bir Üçlük fikri eski Mısır’dan kaynaklanmaktadır.”

Vergilius Ferm tarafından baskıya hazırlanan *An Encyclopedia of Religion*, 1964, sayfa 793 ve 794’te “Üçlük” başlığı altında Hıristiyan âleminin olduğu kadar Babil, Budist, Hindu, Nordik, Taoist ve başka dinlerin üçlükleri sıralanmaktadır. Örnek olarak Hindistan için şöyle deniliyor: “Büyük Üçlük, Yaratıcı Brahma’yı, Koruyucu Vişnu’yu ve Yok Edici Siva’yı kapsamaktadır. Bunlar, varlık devrini temsil etmektedirler, tıpkı Babil’in Anu, Enlil ve Ea üçlüğü, hava, su ve toprak olan varlık maddelerini temsil ettiği gibi.”

Londra’daki British Museum’de Mısır’ın İsis, Harpokrates ve Nefthis üçlüğü gibi birçok eski üçlük tanrılarını gösteren sanat eserleri bulunmaktadır. Müzenin Ortaçağ ve Sonraki Eski Çağlar Dairesinin bir yayını, eski mücevherler üzerine yazılanlara dikkati çekmektedir: “Mısır tanrıları Horus-Bait

(şahin kafalı), Buto-Akori (yılan) ve Hathor (kurbağa kafalı). Öbür [mücevherin öbür yanı] Yunanca mısra: 'Bir Bait, bir Hathor, bir Akori; onların gücü birdir. Dünyanın babasına selam üç biçimli tanrıya selam!' Böylece bu tanrılar herhalde güneş tanrısı olmak üzere bir gücün üç belirlemesi olarak tanıtılmaktadır."

Tarih, üçlüğün, putperestlerden alınıp, İsa henüz yeryüzüne gelmeden önceki yüzyıllar boyu varolduğunu kanıtlamaktadır. İsa'nın ölümünden sonra Üçlük, putperest felsefelerden etkilenen ve İsa'nın ve resullerin öğrettikleri hakiki tapınmadan irtidat eden kişiler tarafından geliştirilmiştir.

b. Ölümsüz can / ruh

"Can" sözcüğü (İbr.: *néphesch* [נֶפֶשׁ]; Yun.: *psyché* [ψυχή]) Kutsal Kitapta İbranice olarak 750'den fazla, Yunanca olarak da 100'den fazla kez geçer. 'Can' sözcüğü temelde, insan olsun hayvan olsun tüm ölümlü canlılara atfeder.

• „Günah işleyen **can ölecektir.**“ (Hezekiel 18:4)

→ Canlar ölümsüz değildirler.

• „Sonra Yehova Tanrı yerin toprağından adamı yarattı, onun burnuna hayat nefesini üfledi ve adam yaşayan **bir can oldu.**“ (Başlangıç 2:7)

→ İnsan bir cana sahip değil, kendisi bir candır.

Hıristiyan âlemi ise putperestlikten gelen 'Canın ölümsüzlüğü' inancını benimsedi.

20. yüzyılın önde gelen İspanyol bilgini Miguel de Unamuno, İsa hakkında şöyle yazdı: “O [Yunan] Platoncu üsluba uygun olarak canın ölümsüzlüğüne değil, Yahudi üslubuna uygun olarak, bedenin dirilmesine inanıyordu. Bunun kanıtları her dürüst yorum kitabında görülebilir.” Kendisi şu sonuca vardı: “Canın ölümsüzlüğü . . . bir pagan felsefi dogmasıdır.”

Bu “pagan felsefi dogması” Hıristiyanlığa ne zaman ve nasıl sızdı? *New Encyclopædia Britannica* şuna dikkat çekiyor: “Belli bir Yunan felsefesi eğitimi almış Hıristiyanlar, MS 2. yüzyılın ortalarından itibaren, hem kendilerini entelektüel açıdan tatmin etmek, hem de bazı eğitimli paganları kendi dinlerine çevirmek için, inançlarını bu felsefenin terimleriyle ifade etme gereği duymaya başladılar. Onlara en iyi uyan felsefe Platonculuktu.”

Bu ilk filozoflardan ikisinin, Hıristiyan âleminin doktrinleri üzerindeki etkisi büyük oldu. Biri, İskenderiyeli Origenes (M.S. y. 185-254), diğeri de Hippolu Augustinus'tu (M.S. 354-430). Onlarla ilgili olarak *New Catholic Encyclopedia* şunu belirtiyor: “Canın ruhani bir töz olarak belirlenmesi ve onun doğasıyla ilgili felsefi bir kavram oluşturulması, Doğu'da yalnızca Origenes'le ve Batı'da Aziz Augustinus'la olmuştur.” Origenes ve Augustinus can hakkındaki görüşlerini hangi temele dayandırdılar?

Origenes, *New Catholic Encyclopedia*'ya göre “Yunan can geleneğini açıkça alıp kendine mal etmiş Babaların ilki” olan İskenderiyeli Clemens'in öğrencilerindendi. Platon'un can ya da ruh hakkındaki düşünceleri Origenes'i derinden etkilemiş olmalıydı. *The Harvard Theological Review* adlı yayında ilahiyatçı Werner Jaeger, “[Origenes'in] canla ilgili olarak Platon'dan aldığı kapsamlı öğretiler sisteminin tüm öğelerini Hıristiyan öğretisine yerleştirdiğini” belirtti.

Augustinus, Hıristiyan âleminden bazı kişilerce ilkçağın en büyük düşünürü olarak görülmüştür. 33 yaşında “Hıristiyanlığı” kabul etmeden önce Augustinus'un felsefeye karşı yoğun bir ilgisi vardı ve kendisi Yeni-Platonculuğu benimsemişti. Hıristiyanlığı kabul etmesiyle Yeni-Platoncu düşüncesi değişmedi. *The New Encyclopædia Britannica* “onun zihni, Yunan felsefesinin Platoncu geleneğiyle Yeni Ahit dininin tam bir şekilde kaynaştırıldığı potaydı” diyor. *New Catholic Encyclopaedia*,

Augustinus'un geliştirdiği ve "Batı'da 12. yuzyılın sonlarına kadar standart olmuş [can] öğretisinin . . . Yeni-Platonculuğa çok şey borçlu" olduğunu kabul ediyor.

Böylece apolojistler canın bedenden ayrı, görünmez ve ölümsüz bir ruh olduğunu öğreten Platon'un felsefesi ile bu Kutsal Kitap öğretisini birleştirerek can kelimesinin anlamını çarpıttılar. Minucius Felix dirilme inancının bile Pythagoras'ın (Pisagor) ruh göçü öğretilerine dayandığını iddia etti. Bu nedenle, canın ölümsüzlüğü öğretisi Hıristiyan âlemindeki mezheplerin büyük bir bölümünde varlığını sürdürmektedir.

c. Haç

Kutsal Kitap'ta İsa'yı öldürmek için kullanılan idam aletiyle ilgili iki Yunanca kelime geçiyor. Hıristiyan âleminde yaygın olan çevirilerde bu iki kavram 'haç' ile tercüme ediliyorlar.

• „Onu **direğe** (Yun.: **stauros**) gerdikten sonra aralarında kura çekerek giysilerini paylaştılar. (Matta 27:35)

• „Sizin **direğe** (Yun.: **ksülon**) asarak katlettiğiniz İsa'yı atalarımızın Tanrısı diriltti.“ (Elçilerin İşleri 5:30)

→ Yunan dili bilgini W. E. Vine'a göre **stauros** "öncelikle dik bir sırık ya da direk demektir. İdam edilecek suçlular bunların üzerine çivileniyordu. Hem bu ismin, hem de bir direk ya da kazık üzerine bağlamak anlamına gelen **stauroo** fiilinin, kilisede kullanılan, kesişen iki direkten oluşan haç şekliyle ilgisi yoktur."

Bir Kutsal Kitap terimleri sözlüğüne göre de **stauros** kelimesi "aslında, üzerine herhangi bir şey asılabilen ya da yere saplanabilen bir **direk**, dik bir sırık ya da çit çekmede kullanılan bir kazık anlamına gelir." Sözlük devamın şü açıklamada bulunur: "Görülen o ki, Romalılar arasında bile **crux** ([birçok dildeki] haç kelimesinin türetildiği Latince kelime; örneğin: Almanca 'Kreuz') önceleri düz bir direk anlamında kullanılırdı" (*The Imperial Bible-Dictionary*). Dolayısıyla *The Catholic Encyclopedia*'nin şü yorumda bulunması şaşırtıcı değildir: "Durum ne olursa olsun, haçın orijinal halinin dik duran, sivri uçlu, basit bir direk olduğu kesindir."

Kutsal Kitap yazarlarının, İsa'nın çivilendiği idam aletine atfen kullandığı bir diğer Yunanca ifade **ksülon** kelimesidir. Bu kelime bir sözlükte "bir kereste parçası, ahşap bir direk" olarak tanımlanır. Bu kaynağa göre **stauros** gibi **ksülon** da "basitçe düz bir direk ya da sırıktı; Romalılar böyle bir direğe asılmış birinden 'çarmıha gerilmiş' diye söz ederdi" (*A Critical Lexicon and Concordance to the English and Greek New Testament*).

Bununla uyumlu olarak *Kitabı Mukaddes* tercümesinde Elçiler [Resullerin İşleri] 5:30'da şöyle okuruz: "Sizin ağaca [**ksülon**] asarak öldürdüğünüz İsa'yı atalarımızın Allahı kıyam ettirdi." Başka Kutsal Kitap tercümelerinde de **stauros** kelimesi "haç" olarak çevrilirken, **ksülon** kelimesi "ağaç" olarak çevrilir. Örneğin *The Jerusalem Bible*'de, Elçiler 13:29 İsa hakkında şöyle der: "Kutsal Yazılarda onunla ilgili yazılan her şeyi yerine getirdikten sonra onu ağaçtan [**ksülon**] indirip gömdüler."

Yukarıda alıntı yapılan *Critical Lexicon and Concordance*, Yunanca **stauros** ve **ksülon** kelimelerinin asıl anlamıyla ilgili şü gözlemede bulunur: "İki kelimenin anlamı da, günümüzde kabul edilen ve resimlerden aşına olduğumuz haç şekliyle bağdaşmaz." Başka sözlerle, İncil yazarlarının **stauros** kelimesiyle tarif ettiği idam aleti, insanların bugün haç olarak bildiği şekle hiçbir açıdan benzemiyordu. Bu nedenle *Kutsal Kitap—Yeni Dünya Çevirisi*'nde, Matta 27:40-42'de ve diğer ayetlerde **stauros** kelimesi "işkençe direği" olarak tercüme edilmiştir. Benzer şekilde *Complete Jewish Bible* da "idam direği" ifadesini kullanır.

Kutsal Kitap İsa Mesih'in haç üzerinde idam edildiğini söylemediğine göre, bu kitaba inandığını söyleyen tüm Hıristiyan mezhepleri –Katolikler, Ortodokslar ve Protestanlar– neden haçı inançlarının sembolü olarak görüyor ve kiliselerini süslemek için kullanıyor? Haç nasıl bu kadar geniş çapta kabul edildi?

Aslında haçı sadece Kutsal Kitaba inandığını söyleyen ve kiliseye giden insanlar kutsal görmez. Birçoğu Hıristiyan âleminin çok öncesine dayanan ve Kutsal Kitapla hiçbir ilgisi olmayan dinlerde de haç vardı. Dinle ilgili çok sayıda kaynağa göre haç, insanlık tarihinin ilk medeniyetlerinin birçoğunda çeşitli biçimlerde kullanılıyordu. Örneğin antik Mısır'daki hiyeroglifler ile tanrı ve tanrıça resimlerinde, üstünde bir çember bulunan "T" harfi şeklindeki haçlar sık sık görülür. Buna ankh ya da kulplu haç adı verilir ve yaşamın simgesi olduğu düşünülür. Zamanla haçın bu şekli Kıpti Kilisesi ve diğer gruplar tarafından kabul edildi ve yaygın şekilde kullanıldı.

The Catholic Encyclopedia'ya göre "haçın en eski şeklinin 'gamalı' haç (*crux gammata*) olduğu düşünülür. Doğubilimciler ve tarihöncesi arkeolojiyi araştıranlar bu haçı daha çok Sanskrit dilindeki adıyla, *swastika* olarak bilir." Bu işaret Hindistan'daki Hindular ve Asya'nın genelindeki Budistler tarafından kullanılırdı ve o bölgelerde dekorasyon ve süslemelerde hâlâ kullanılmaktadır.

Haçın Hıristiyanlığın sembolü olarak ne zaman kabul edildiği kesin şekilde bilinmez. Vine tarafından hazırlanan *Expository Dictionary of New Testament Words* şunları anlatır: "M.S. 3. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, kiliseler Hıristiyan inancına özgü bazı öğretilerden saptılar ya da başka inançları taklit ederek bunları değiştirdiler. İmana isyan eden kilise sisteminin prestijini artırmak amacıyla, putperestler, imanda yeniden doğmadan kiliselere kabul edildiler; kendi putperest işaret ve simgelerini de kullanmalarına geniş ölçüde izin verildi." Bu simgelerden biri de haçtı.

Bazı yazarlar haçın kabul edilmesinde M.S. 312 yılının büyük önem taşıdığını düşünür. Güneşe tapan İmparator Constantinus, yaptığı seferlerden biri sırasında mucizevi bir görüntüde, güneşin üstünde bir haç ve "*in hoc signo vinces*" (bu simgeyle zafer kazan) yazan bir yazı gördüğünü iddia etti. Kısa süre sonra, solda görülen işaret Hıristiyanlığın bir sembolü olarak ordusunun sancakları, kalkanları ve zırhlarında kullanıldı. Constantinus'un Hıristiyanlığı kabul ettiği bilirse de, o ancak 25 yıl sonra ölüm döşeğindeyken vaftiz edildi. Bazılarına göre dinini değiştirmesinin samimiyeti tartışılır. *The Non-Christian Cross* başlıklı kitap şu yorumda bulunuyor: "Davranışlarına bakılırsa sanki amacı, Nasıralı İsa'nın öğretilerini benimsemekten çok, Hıristiyanlığı Roma halkının benimseyebileceği evrensel bir din şekline sokmaktır."

O zamandan bu yana haçın birçok farklı şekli ortaya çıktı ve kullanıldı. Örneğin bir Kutsal Kitap sözlüğü Aziz Antuan haçı hakkında şunu belirtir: "Büyük 'T' harfi şeklindeydi ve bu, bazılarına göre [Babil tanrısı] Tammuz'un işareti olan *tau* harfinden türetilmiştir." Aziz Andreas haçı ise "X" harfi şeklindedir. Ayrıca genel olarak bilinen Latin haçında "T" harfinin yatay parçası biraz aşağı kaydırılmıştır. Haçın bu şekli "geleneksel inancıya göre Efendimizin üzerinde öldüğü haç şeklidir" (*The Illustrated Bible Dictionary*).

ç. Meryem'in tapınması

Meryem'e tapınma Kutsal Kitabın bir öğretisi değildir.

- „Çünkü, 'Tanrın Yehova'ya tapınacak ve yalnız O'na ibadet edeceksin' diye yazılmıştır.“ (Matta 4:10)

→ İsa'nın söylediği gibi sadece Tanrı'ya tapınmalı. İbadette Meryem ya da azizler aracılardan da kullanılmamalı.

Kutsal Yazıların açıkça gösterdiği gibi Meryem 'Tanrı'nın Oğlunun' annesidir, Tanrı'nın annesi değil. Kutsal Yazılar Tanrı hakkında „gökler Seni alamaz“ (1. Krallar 8:27) der; o halde Meryem nasıl O'nu

karnında taşıyabilirdi ki? Zaten Meryem de asla böyle bir şey iddia etmedi. Aslında Meryem'in kimliği hakkında karışıklığa yol açan Üçleme öğretisidir. M.S. 431'de toplanan Efesos konsilinde Meryem'in *Theotokos* (Yunancada "Tanrı Anası") veya "Tanrı'nın Annesi" olarak adlandırılmasıyla Meryem tapınmasının temeli atılmış oldu. Bu kilise konsilinin toplandığı Efesos kenti, yüzlerce yıldır bereket tanrıçası Artemis'e sunulan putperest tapınmanın merkezindeydi.

Dolayısıyla 'gökten düştüğüne' inanılan Artemis tasvirine tapınmanın çeşitli yönleri, örneğin geçit törenleri Meryem tapınmasına da girdi (Elçiler 19:35). Hıristiyanlığa sızan başka bir uygulama ise tapınmada Meryem'in ve başkalarının tasvirlerinin kullanılmasıdır.

d. Noel

İlk Hıristiyanlar Noel bayramını üç sebepten dolayı kutlamadılar.

1. İsa'nın doğum gününün kutlanması ondan emredilmedi.
2. İsa'nın doğum günü kaydedilmedi.
3. Genel olarak da doğum günlerini kutlamadılar, çünkü bu kutlama putperestlikten gelen bir bayramdır.

Hıristiyan âlemi ise bu bayramı kabul etti.

Noel'in kökeni, tarım tanrısı Satürn ve güneş tanrısı Sol Invictus ya da Mitra onuruna yapılan şenliklerin birbirine karıştığı putperest Roma dönemine kadar uzanır. *Temel Britannica* ansiklopedisinde şunlar belirtiliyor: "25 Aralık, ... putperestlerin . . . . en kısa günü kutladıkları şölenin yapıldığı gündü. Romalıların [güneşin yeniden güçlenmesi için kutladıkları] Satürn Bayramı da 25 Aralık'tan önceki hafta kutlanıyordu. . . . Roma'da Hıristiyanlar için Noel bu iki putperest şölenin yerini aldı."

M.S. ikinci yüzyılın sonuna doğru yoldan sapmış olan Hıristiyanlar putperest kutlamalara "Hıristiyan" ismini takmakla gidişlerini haklı çıkarmağa çalıştılar. *Christmas* (Noel) adlı kitap şunu kabul eder: "M.S. 4. yüzyılda, Hıristiyan Kilisesi . . . . kış gündönümü olan putperestlerin kutsal 25 Aralık gününü kabul etmeyi uygun buldu. . . . Böylece Güneşin doğum günü Tanrı'nın Oğlunun doğum günü oldu."

e. Ruhani bir sınıfın olması

Ruhani bir sınıfın olması ilk Hıristiyanlara yabancı idi.

- „Fakat **size Öğretmen denmesin**, çünkü sizin bir tek öğretmeniniz var ve hepiniz kardeşsiniz. Ayrıca yeryüzünde **kimseye baba diye hitap etmeyin**, çünkü bir tek Babanız var, o da gökteki Babadır. **Size 'önder' diye de hitap etmesinler**, çünkü bir tek Önderiniz var, o da Mesih'tir. Sizin aranızda en büyük olan hizmetçiniz olmalı. Kim kendini yüceltirse alçaltılacak, kim kendini alçaltırsa yüceltilecektir.“ (Matta 23:8-12)

→ İlk Hıristiyanlar arasında ruhani bir sınıf ile ruhbandan olmayanlar arasında bir ayırım yoktu.

Zaman geçtikçe Kutsal Yazılara zıt bir ruhani sınıf ortaya çıktı. Taç giyen papa, bir kardinaler heyeti üzerinde hüküm sürmeye başladı. Bu kardinaler, yüzlerce piskopos ve başpiskopos arasından; piskoposlar da seminerlerde eğitim görmüş olan papazların arasından alındı. Böylece, birinci yüzyıldan kısa bir zaman sonra, Hıristiyan âleminde mistik bir ruhani sınıf yönetimi ele geçirdi. Bu sınıf, ilk yüzyıldaki cemaatte bulunan ihtiyar ve hizmet yardımcılarının değil, putperest dini sistemlerin örneğine göre ortaya çıktı.

M.S. 3. yüzyılda bile sıradan imanlılar, papazların yanında ikinci sınıf, yani halk statüsüne indirildi. Papazlar sınıfı tedricen kudreti ele aldı. Bu kudret, Roma İmparatoru Konstantin'in saltanatı esnasında, özellikle M.S. 325'teki İznik Konseyinden sonra, sağlamlaştırıldı. O zaman, Kilise ile Devlet arasında sıkı bir ilişki kuruldu. Böylece, Hıristiyan âleminin ruhanileri kendi kanun ve kurallarını takip ettiler.

f. Bekârlık kuralı

- „Öyleyse bir gözetmen (Yun.: *epískopos*), ayıpsız, **tek kadınla evli, ... kendi ev halkını iyi yönetmeli**, çocukları kendisine tam bir ciddiyetle itaat etmeli. (Bir adam kendi ev halkını yönetmeyi bilmiyorsa, Tanrı'nın cemaatiyle nasıl ilgilenebilir ki?) ... “ (1. Timoteos 3:2-5)
→ İlk Hıristiyanlar arasında ruhani bir sınıf ile ruhbandan olmayanlar arasında bir ayırım yoktu.

Bekârlık kuralı batı kiliselerine ikinci yüzyılda girmeye başladı. Bekârlık kuralını ve dinsel gelenekleri konu alan bir kitap, bu uygulamanın “Roma İmparatorluğu'nda o dönemde yaygın olan cinsel perhiz akımıyla uyumlu olduğunu” belirtiyor (*Celibacy and Religious Traditions*).

Sonraki yüzyıllarda kilise konsilleri ve Kilise Babaları bu uygulamayı destekledi. Onlara göre, cinsel ilişki insanı kirlettiği için dinsel görevlerine ters düşüyordu. Öte yandan *AnaBritannica*'nın belirttiği gibi 10. yüzyılda bile birçok papazın karısı vardı.

Bekârlık kuralı, 1123 ve 1139 tarihlerinde Roma'da toplanan Laterano Konsilleri'nde iyice yerleşti ve Katolik Kilisesinin resmi tutumu olarak bugüne dek süregeldi. Kilise bu şekilde güç ve para kaybını önlemiş oldu; çünkü papazlar evlenip çocuk sahibi olursa, kilisenin mal varlığından çocukları için hak talep edebilirlerdi.

Bütün bu konularda Kutsal Kitap değil, fakat İsa'nın öğretileri ne kadar bozulup değiştirildiğini görebiliriz. Buna benzeyen birçok örnek daha verilebilir.

1. ilâ 4. yüzyıldaki Hıristiyanlar arasındaki gelişmeleri ve bozulmamış Hıristiyanlık ile Yunan felsefeden etkilenmiş olan Hıristiyan âleminin görüşleri arasındaki farklılıkları gözden geçirdikten sonra şu sonuca varıyoruz:

İlk özetleme:

İkinci yüzyılda „Hıristiyanlar“ Yunan felsefeden ve Roma dininden etkilenmeye ve böylece İsa'nın yolunu terk etmeye başladılar. Dördüncü yüzyılda sahte bir Hıristiyanlık devlet dini oldu. Bu din tam İsa'yı izleyen Hıristiyan bir din değildi. 'Katolik' (Yun.: *katholikós*) yani genel, umumi bir dindi, çünkü büyük sayıda değişik dinsel görüşleri ve ayinleri birleştirdi. Yunanca Kutsal Yazıları (İncil) incelerken ikinci yüzyıldan beri yaygın olan sayısız sapkın düşünce ve teorilere dayanmamalıyız.

Yunanca Kutsal Yazıları güvenilir kaynaklara dayanarak incelemek bizim görevimiz olmalı. Bunun için şimdi asıl konumuza dönelim:

E. Yunanca Kutsal Yazılar'ın kaleme alınması

Şu konuları ele alacağım:

1. Sahip olduğumuz metin aynı kaldı mı?
2. Kutsal Kitaba ait olan kitapların toplanması
3. Yunanca Kutsal Yazılara ait olan kitapların yazılışı
4. Yunanca Kutsal Yazılara ait olmayan kitaplar

1. Sahip olduğumuz metin aynı kaldı mı?

a. Koine Yunancası

Yunan dilinde klasik dönem M.Ö. dokuzuncu yüzyıldan M.Ö. dördüncü yüzyıla dek sürdü. Attika ve İon lehçelerinin yaygın olduğu bu dönem içinde, özellikle M.Ö. beşinci ve dördüncü yüzyıllarda çok sayıda şair, oyun yazarı, hatip, tarihçi, filozof ve bilim insanı yetişti. Örneğin Homeros, Herodot, Sokrates ve Platon o dönemin ünlü isimleri arasındaydı. M.Ö. dördüncü yüzyıldan M.S. altıncı yüzyıla dek süren dönem **Koine**, yani **ortak Yunanca dönemi** olarak bilinir. Bu dilin gelişiminde, Büyük İskender'in yaptığı askeri harekâtların önemli etkisi olmuştu. İskender'in ordusu Yunanistan'ın çeşitli yerlerinden toplanan askerlerden oluşuyordu. Bu askerlerin konuştuğu farklı lehçelerin kaynaşmasıyla ortak bir lehçe olan Koine oluştu ve yaygın olarak kullanılmaya başlandı. İskender'in Mısır'ı ve Hindistan'a kadar olan Asya topraklarını fethetmesiyle Koine birçok halk arasında yayıldı. Böylece uluslararası bir dil haline geldi ve bu özelliğini yüzyıllarca korudu. *Septuagint*'te kullanılan Yunanca, M.Ö. üçüncü ve ikinci yüzyıllarda Mısır'ın İskenderiye kentinde kullanılan Koine diliydi.

Koine, İsa ve elçilerinin döneminde Roma topraklarında konuşulan uluslararası dildi. Kutsal Kitabın kendisi de buna bir kanıt oluşturur. İsa direğe çivilendiğinde, başının üzerine konulacak yaftanın yalnızca Yahudilerin konuştuğu dil olan İbranice değil, aynı zamanda hem ülkenin resmi dili olan Latince hem de Yunanca yazılması gerekmişti. O zamanlar Yunanca Roma, İskenderiye ya da Atina'da olduğu gibi Yeruşalim sokaklarında da konuşuluyordu (Yuhn. 19:19, 20; Elçi. 6:1). Elçiler 9:29, Pavlus'un Yeruşalim'de Yunanca konuşan Yahudilere iyi haberi duyurduğunu gösteriyor. O zamanlar Koine gelişmiş, canlı ve dinamik bir dildi; bu yüzden de **Tanrı'nın Sözü'nün sonraki kısmının bu dilde yazılması çok uygundu.**

Yunanca Kutsal Yazıları oluşturan 27 kanonik kitap o zamanın yaygın Yunancasıyla (Koine) yazılmıştı. Kitapların metnini yazmak için kullanılan dil kitapların yazılış tarihini saptamak için bir yardımdır. Anlaşıldığı gibi, Matta kitabı Yahudi toplumunun yararlanması için önce Kutsal Kitabın yazıldığı dönemin İbranicesiyle yazıldı. Dördüncü yüzyıl Kutsal Kitap çevirmeni Hieronymus, bu kitabın Yunancaya sonradan tercüme edildiğini söyleyerek bu gerçeği destekler. Bu çeviriyi muhtemelen bizzat Matta yaptı. O, Roma döneminde yaşayan bir vergi tahsildarı olarak kuşkusuz İbranice, Latince ve Yunanca biliyordu (Mar. 2:14-17).

Yunanca Kutsal Yazıların diğer yazarları Markos, Luka, Yuhanna, Pavlus, Petrus, Yakup ve Yahuda, birinci yüzyılda İsa'nın takipçilerinin ve çoğu insanın kullandığı Koine dilinde yazdılar. Asıl metinlerin sonuncusu Yuhanna tarafından M.S. yaklaşık 98'de yazıldı. Bilindiği kadarıyla bu 27 kitabın asıl elyazmaları günümüze ulaşmadı. Fakat onların kopyaları, kopyalarının kopyaları ve dolayısıyla kopya aileleri Yunanca Kutsal Yazıları oluşturarak günümüze ulaştı.

b. elyazmaları

Bugün 27 kanonik kitabın elyazması kopyalarından oluşan muazzam bir hazineye sahibiz. Bu kopyalardan bazıları Kutsal Yazıların büyük kısmını içerir, bazıları da yalnızca fragmandır. Bir hesaplama göre, Yunanca yazılmış 5.000'den fazla elyazması vardır. Ayrıca, farklı dillerde 8.000'i aşkın elyazması bulunmaktadır. Sonuç olarak, elyazmalarının toplam sayısı 13.000'in üzerindedir. M.S. 2. yüzyıla 16. yüzyıl arasında farklı tarihlere ait olan bu elyazmalarının hepsi de, asıl metnin saptanmasına yardım eder. Bunların en eskisi Yuhanna İncili'ne ait bir papirüs fragmanıdır.

İngiltere'nin Manchester kentindeki John Rylands Kütüphanesi'nde bulunan bu fragman, P⁵² simgesiyle bilinir (P papirüs için kullanılan simgedir) ve ikinci yüzyılın ilk yarısına, muhtemelen MS 125 yılına aittir. Dolayısıyla bu kopya aslından sadece 25-30 yıl sonra yazılmıştır.

Öte yandan, klasik dönem yazarlarından çoğunun yazdığı eserlerin doğruluğunu saptamak için yalnızca bir avuç elyazması mevcuttur. Ayrıca, bunlar arasında asıl metinlerin yazıldığı yüzyıllara ait olanların sayısının çok az olduğunu düşünürsek, Yunanca Kutsal Yazıların doğru ve güvenilir metnini elde etmemizi sağlayan çok zengin bir hazineye sahip olduğumuzu söyleyebiliriz.

Papirüs Elyazmaları. *Septuagint*'in ilk kopyaları gibi Yunanca Kutsal Yazıların ilk elyazmaları da papirüs üzerine yazıldı ve MS dördüncü yüzyıla dek Kutsal Kitap elyazmalarında papirüs kullanıldı. Muhtemelen Kutsal Kitap yazarları da cemaatlere gönderdikleri mektupları papirüse yazdılar.

Mısır'da el-Feyyum çevresinde çok sayıda papirüs elyazması olduğu tespit edildi ve 19. yüzyılın sonlarında pek çok Kutsal Kitap papirüsü gün ışığına çıkarıldı. Çağımızda bulunan elyazmalarının en önemlilerinden biri 1931'de ortaya çıkmıştır. Bu, İbranice Kutsal Yazıların 8, Yunanca Kutsal Yazıların da 15 kitabından kısımlar içeren ve hepsi Yunanca olan 11 kodeksin parçalarından oluşur. Bu papirüsler M.S. ikinci ila dördüncü yüzyıllara tarihlendirilen elyazmalarıdır. Yunanca Kutsal Yazılara ait kısımların çoğu şimdi Chester Beatty Koleksiyonu'ndadır ve P⁴⁵, P⁴⁶ ve P⁴⁷ simgeleriyle listelenmiştir.

Bodmer Papirüsleri olarak bilinen diğer önemli bir papirüs koleksiyonu 1956-1961 yılları arasında İsviçre'nin Cenevre kentinde yayımlandı. Bu koleksiyon, M.S. üçüncü yüzyıl başlarına tarihlendirilen iki eski incil metni (P⁶⁶ ve P⁷⁵) içerir. Sayfa 313'teki çizelgede İbranice ve Yunanca Kutsal Yazıların bazı eski ve önemli papirüslerinin listesi bulunmaktadır.

Bulunan bu papirüsler **Kutsal Metinler dizisinin çok erken bir tarihte tamamlandığını** doğrular. Chester Beatty Papirüsleri içinde, biri dört incili ve Elçilerin İşleri kitabını (P⁴⁵), diğeri de Pavlus'un 14 mektubundan 9'unu (P⁴⁶) içeren iki kodeks bulunur. Bunlar Yunanca Kutsal Yazıların elçilerin ölümünden hemen sonra bir araya getirildiğini gösterir. Sözü edilen kodekslerin geniş çapta dağıtılması ve Mısır'a dek ulaşması zaman almış olmalı. Kutsal Yazıların bu kısımlarının şu anki standart biçimine en geç ikinci yüzyılın sonunda geldiği anlaşılıyor. **O halde Yunanca Kutsal Metinler dizisinin, dolayısıyla da Kutsal Kitabın bütününün ikinci yüzyılın sonunda tamamlanmış olduğuna kuşku yoktur.**

Vellum ve Deri Elyazmaları. Yukarıda gösterildiği gibi, M.S. yaklaşık dördüncü yüzyıldan itibaren elyazmalarında papirüs yerine genellikle dana, kuzu ya da keçi derisinden yapılan ve daha dayanıklı bir malzeme olan vellum kullanılmaya başlandı. Bu vellumlardan günümüze dek ulaşan bazıları çok önemli Kutsal Kitap elyazmalarını içerir.

Bazı meşhur olan Yunanca el yazmaları		
İsim	Tarih	Buldukları yer
Kodeks Sinaiticus	M.S. 4. yüzyıl	Londra (İngilterre)
Kodeks Aleksandrinus	M.S. 5. yüzyıl	Londra (İngilterre)
Kodeks Vatikanus 1209	M.S. 4. yüzyıl	Roma'daki Vatikan Kütüphanesi (İtalya)
Kodeks Ephraemi Syri reskriptus	M.S. 5. yüzyıl	Paris (Fransa)
Kodeks Bezae Cantabrigiensis	M.S. 5. yüzyıl	Cambridge (İngilterre)
Kodeks Claromontanus	M.S. 6. yüzyıl	Paris (Fransa)

Listedeki Yunanca Kutsal Yazılara ait elyazmalarının tümü büyük harflerle yazılmıştır ve onsiyaller olarak adlandırılır. Onlar İbranice Kutsal Yazıların yanında Yunanca Kutsal Yazıların tümü de

içeriyor. Kodekslerin geçmişteki yüzyıllardaki ufalanması nedeniyle az sayıda sayfaların bozulması ya da eksilmesi oldu. Fakat sahip olduğumuz elyazmaları Kutsal Kitabın metni aynı kaldığı ispatlandı.

2. Kutsal Kitaba ait olan kitapların toplanması

Birinci yüzyılın sonuna doğru Kutsal Yazıların bütün kitapları tamamlandı. O günden sonra İsa'nın takipçileri, tüm Kutsal Kitabın kopya edilip dağıtılmasına ön ayak oldular. Aynı zamanda onu, o günün en yaygın dillerine tercüme etmek için de uğraştılar.

Bugün insanların Kutsal Kitap olarak bildiği eser (İbranice Kutsal Yazılar ve Yunanca Kutsal Yazılar), bu eski belgelerin bütünüdür. Bu belgeler 1.600 yılı aşkın bir dönem boyunca yazılıp derlenmiştir. Bunların tümü Hieronymus tarafından Latince *Bibliotheca Divina*, yani Tanrısal Kütüphane olarak adlandırılmıştır. Bu kütüphanenin bir kataloğu, yani içindeki yayınların resmi bir listesi vardır. Bu liste yalnızca kütüphanenin ilgili olduğu alandaki kitaplarla sınırlıdır. Listede yer alacak eserler konusunda standardı belirleyen Tanrı'dır. Standardı karşılamayan kitaplar listenin dışında bırakılmıştır. Dolayısıyla Kutsal Kitabın içerdiği 66 kitabın hepsi de Tanrı'nın kutsal ruhunun eseridir.

Tanrı ilhamı olan ve gerçekliği kabul edilen kitaplar dizisi ya da listesi, bazı dillerde *kanon* olarak adlandırılır. Yunanca *kanon* sözcüğünün İbranice karşılığı *kaneh*'tir. Geçmişte bu sözcük ölçme çubuğu olan bir kamış için kullanılırdı. Elçi Pavlus *kanon* sözcüğünü hem bir davranış 'ilkesi' için hem de kendisine ayrılmış 'faaliyet sahası' için kullandı (Gal. 6:16; 2. Kor. 10:13). Dolayısıyla "kanonik" (Kutsal Metinler dizisine ait) kitaplar, doğru inançların, öğretilerin ve davranışların saptanmasında güvenilir bir ölçü olarak kullanılacak değerlerde, Tanrı ilhamı gerçek kitaplardır. Bir inşaat sırasında kullanılan çekül ipi düzgün değilse, düz bir bina inşa edilemez. Aynı şekilde, imanımızı dayandırdığımız kitaplar doğru değilse, imanımız da sağlam olamaz ve Tanrı'nın onayını alamayız.

Arasöz: ilham

Kutsal Kitap kendisi **ilham** yoluyla yazıldığını söylüyor:

2. Timoteos 3:16, 17

Kutsal Yazıların tümü **Tanrı ilhamıdır** (*theopneustos = Tanrı üflemesi [ruhu]*) ve öğretmek, yanlış göstermek, düzeltmek ve doğruluk yolunda terbiye etmek bakımından yararlıdır. Bu sayede Tanrı adamı, her iyi iş için tam anlamıyla yeterli ve hazırlıklı olabilir.

2. Petrus 1:21

Çünkü peygamberlik sözü hiçbir zaman **insan iradesiyle ortaya çıkmamıştır**; insanlar kutsal ruhun yönlendirmesiyle, **Tanrı'dan aldıklarını** aktarmışlardır.

Bundan anlaşılıyor ki yazarlar kendi düşüncelerini değil Tanrı'dan gelen haberler kaleme aldılar. İsa yeryüzündeyken bunu takipçilerine şu sözlerle ilan etti:

Yuhanna 14:25, 26

Yanınızdayken bunları size söyledim. Fakat yardımcı, yani Babamın benim adımla göndereceği kutsal ruh, size her şeyi o öğretecek ve **size söylediklerimin hepsini aklınıza getirecek**.

Tanrının 'kutsal ruh' adlandırılan etkili gücü Kutsal Kitap yazarlarına İsa'nın söyledikleri ve yaptıklarını ilham yoluyla aktaracaktı.

Kutsal Metinler dizisine ait 66 kitabın (İbranice Kutsal Yazılar: 39 ve Yunanca Kutsal Yazılar: 27) Tanrı ilhamı olduğunu gösteren bazı kanıtlar nelerdir? Öncelikle bu kitaplar, Tanrı'nın yeryüzünde yaptığı işlerden söz eder, insanları O'na tapınmaya yöneltir, ayrıca O'nun ismine, yeryüzüyle ilgili işlerine ve amacına karşı derin bir saygı uyandırır. Bu kitapların kutsal ruhun eseri oldukları açıkça bellidir (2.

Pet. 1:21). İnsanları batıl inançlara ve putperestliğe değil, sevgiye ve Tanrı'ya hizmet etmeye yönelten sözler içerir. Kutsal Metinler dizisinde yer alan kitapların hiçbirinde, bütünde görülen ahengi bozacak bir şey bulunmaz. Tersine, her bir kitap diğerleriyle uyum içinde olduğundan tek bir kaynak tarafından yazıldığı açıkça ortadadır. Ayrıca bu yazılar, en küçük ayrıntılarına kadar doğrudur.

Arasöz: Vahiylere ayırt etme yeteneği

İlk Hıristiyanların bazıları Tanrı'nın etkili gücü (= kutsal ruh) vasıtasıyla özel bir yetenek aldılar: Onlar hangi yazının Tanrı'dan hangisi insansal kaynaktan geldiğini ayırt edebildiler.

„Yetenekler çeşitli, fakat ruh aynıdır; hizmetler çeşitli, Efendi aynıdır; başarılı işler çeşitli, herkeste bunları gerçekleştiren Tanrı aynıdır. Ruh herkeste yararlı bir amaca yönelik işlerle görülür. ... kimine peygamberlik sözleri bildirme, **kimine vahiylere ayırt etme**, kimine farklı diller konuşma, kimine de dilleri tercüme etme yeteneği verilir. Tüm bu işleri gerçekleştiren tek ve aynı ruhtur.“ (1. Korintoslular 12:4-11)

Bu yetenekler ilk Hıristiyan cemaatlerini imanda güçlendirmek için gerekliydi.

Roma Katolik Kilisesi, Kutsal Metinler dizisine hangi kitapların dahil edilmesi gerektiğine karar verme yetkisinin kendisine ait olduğunu iddia eder. Ve bu konuda bir listenin oluşturulduğu Kartaca Konsili'ni (M.S. 397) dayanak gösterir. Oysa gerçek böyle değildir. Yunanca Kutsal Yazılardaki kitapları da içeren Kutsal Metinler dizisi o tarihe kadar zaten belirlenmişti. Bu bir konsil kararıyla değil, Tanrı'nın kutsal ruhunun yönlendirmesiyle yapılmıştı. Aslında bu kitapların yazılması için ilham veren de bu ruhtu (→ yukarıya bakın). Daha sonraları Tanrı ilhamı olmadan hazırlanan listeler ise, ancak Tanrı'nın ruhuyla düzenlenmiş Kutsal Metinler dizisinin doğruluğunun kanıtlanması açısından bir değer taşıyabilir.

Yunanca Kutsal Metinlerin listeleri		
İsim	Yer	Yıl
Muratori Fragmanı	İtalya	M.S. 170
Irenaeus	Anadolu	M.S. 180
İskenderiyeli Clemens	İskenderiye	M.S. 190
Tertullianus	Kuzey Afrika	M.S. 207
Origenes	İskenderiye	M.S. 230
Eusebios	Filistin	M.S. 320
Kudüslü Kyrillos	Kudüs	M.S. 348
Cheltenham Listesi	Kuzey Afrika	M.S. 365
Athanasios	İskenderiye	M.S. 367
Epiphanius	Filistin	M.S. 368
Nazionzoslu Gregorios	Anadolu	M.S. 370
Amphilokhios	Anadolu	M.S. 370
Philaster	İtalya	M.S. 383
Hieronymus	İtalya	M.S. 394
Augustinus	Kuzey Afrika	M.S. 397
Üçüncü Kartaca Konsili	Kuzey Afrika	M.S. 397

Yukarıdaki çizelgeye göre, Kartaca Konsili'nden önce hazırlanmış dördüncü yüzyıla ait listelerden birçoğu Yunanca Kutsal Metinlerin günümüzde kabul edilen dizisiyle tamamen uyuşur. İkinci yüzyılın sonuna gelmeden dört incil, Elçilerin İşleri kitabı ve elçi Pavlus'un 12 mektubu her yerde kabul edilmişti. Yalnızca belli bölgelerde bazı küçük kitaplarla ilgili kuşkular vardı. Bu, muhtemelen söz konusu kitapların başlangıçta bazı nedenlerle fazla dağıtılmamış olmasından, dolayısıyla da kanonik olarak kabul edilmesinin zaman almasından kaynaklanmıştır.

İlk listelerin en ilginçlerinden biri Muratori Fragmanıdır. Bu fragman Milano'da (İtalya), Ambrosian Kütüphanesi'nde L. A. Muratori tarafından bulunup 1740'ta onun tarafından yayımlanmıştır. Başlangıç kısmı kayıp olmasına rağmen, bu fragmanın Luka'dan üçüncü incil olarak söz etmesi, başta Matta ve Markos'a da değindiğini gösterir. Muratori Fragmanı Latince'dir ve M.S. ikinci yüzyılın son yarısına tarihlendirilir. Tercüme edilen şu kısımdan da görüldüğü gibi bu çok dikkat çekici bir belgedir: "İncilin üçüncü kitabı Luka'dır. Bu kitabı tanınmış bir hekim olan Luka yazdı ve kitaba kendi ismini verdi . . . . İncilin dördüncü kitabını öğrencilerden biri olan Yuhanna yazmıştır. . . . İncil kitaplarının her birinde, yaşanan olaylarla ilgili farklı ayrıntılar yer alsa da, iman edenlerin benimsediği inançlar açısından bir uyumsuzluk yoktur. Çünkü her bir incil ruhun yönlendirmesiyle yazılmıştır. Bu kitaplarda anlatılanlar İsa'nın doğumu, acı çekişi, dirilişi, öğrencileriyle sohbetleri ve onun ilk ve ikinci gelişi hakkındadır. O ilk gelişinde aşağılandı ve hor görüldü, ikinci gelişi ise krallık yetkisiyle ve ihtişamlı şekilde gerçekleşecek. Dolayısıyla Yuhanna'nın 'Gördüğümüzü ve duyduğumuzu size de bildiriyoruz' ve 'Ona ellerimizle dokunduk' gibi sözlerle, yazdıklarını doğrulaması yerindedir. Çünkü kendisi böylece, Efendimizle ilgili tüm harika şeylerin yalnızca görgü tanığı değil, onları dinleyen ve sırasıyla anlatan kişi de olduğunu söylüyor. Ayrıca, tüm elçilerin işleri tek bir kitapta anlatılmıştır. Luka tüm bunları saygıdeğer Teofilos için derlemiştir. . . . Bir kişi Pavlus'un mektuplarını okuduğunda bu mektupların ne olduğunu, nereden ya da hangi nedenle gönderildiğini kolaylıkla anlar. Pavlus, önce hakikat yolundan sapmanın sonucu olan hizipçiliğe karşı koymak konusunda Korintoslulara uzun bir mektup yazdı. Sonra Galatyalılara sünnet konusunda bir mektup yazdı. Daha sonra Romalılara yazdığı mektupta ise, Kutsal Yazıların içindeki düzenden ve bu kitapların başlıca konusunun Mesih olduğundan söz etti. Bu mektupların her birini ele almamız gerekir. Aziz Elçi Pavlus da, kendisinden önce gelen Yuhanna'nın örneğini izlemiş ve şu yedi kiliseden başkasına mektup yazmamıştı: Korintoslulara (birinci), Efesoslulara (ikinci), Filipililere (üçüncü), Koloselilere (dördüncü), Galatyalılara (beşinci), Selanikilere (altıncı) ve Romalılara (yedinci). Korintoslulara ve Selanikilere yanıtlarını doğrultmak amacıyla ikinci mektupları da yazdı; buna rağmen, [bu yedi mektupla] tüm yeryüzüne yayılmış tek bir kilise olduğu açıkça ortaya konur. Aynı şekilde Yuhanna, Vahiy'deki sözleri yedi kiliseye yazmış olsa da, aslında tüm kiliselere hitap eder. Fakat [Pavlus] sevgisinden ve şefkatinden ötürü biri Filimon'a, biri Titus'a ve ikisi Timoteos'a hitaben toplam dört mektup daha yazdı, [bunlar] yüce Kilise tarafından kutsal sayılırlar. . . . Bunlara ek olarak, Yahuda'nın mektubu ve Yuhanna ismini taşıyan iki mektup daha vardır . . . . Elimizde yalnızca Yuhanna'nın ve Petrus'un vahiyleri bulunuyor; bazılarımız [bu ikincisinin] kilisede okunmasını istemiyor" (*The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge*, 1956, Cilt VIII, sayfa 56).

Muratori Fragmanının sonlarına doğru, Yuhanna'nın yalnızca iki mektubundan söz edilmesi dikkat çekicidir. Fakat yukarıda adı geçen ansiklopedinin 55. sayfasında belirtildiğine göre, bu mektupların "yazarı kendisini 'ihtiyar' olarak tanıtır ve bunlar onun ancak ikinci ve üçüncü mektupları olabilir. Yazar ilk mektuba daha önce dolaylı da olsa dördüncü incille birlikte değindiğinden ve yazarının Yuhanna olduğuna kesinlikle inandığını belirttiğinden, burada yalnızca daha küçük iki mektuptan söz etmenin yeteceğini düşünmüş olmalı." Aynı kaynak Petrus'un ilk mektubundan söz edilmemesiyle ilgili şöyle diyor: "Büyük olasılıkla, 1. Petrus ve Vahiy (Yuhanna'nın) kitaplarının 'kabul edilmiş' olduğunu belirten birkaç sözcük, belki de bir satır kayboldu." Dolayısıyla, bu ansiklopedi 56. sayfasında, Muratori Fragmanından şu sonucu çıkarıyor: "Yeni Ahdi oluşturan

kitaplar arasında dört incilin, Elçilerin İşleri kitabının, Pavlus'un on üç mektubunun, Yuhanna'nın Vahyi'nin ve muhtemelen ona ait üç mektubun, ayrıca Yahuda kitabının olduğu kesindir; buna büyük ihtimalle 1. Petrus kitabı da dahildir; fakat Petrus'un diğer kitabına hâlâ kuşkuyla bakanlar vardır."

M.S. 230 yıllarında Origenes, Muratori Fragmanında bulunmayan İbraniler ve Yakup kitaplarının da Tanrı ilhamı Kutsal Yazılar içinde olduğunu kabul etti. Daha sonra, Athanasios, Hieronymus ve Augustinus, Kutsal Metinler dizisinde şimdi sahip olduğumuz 27 kitabın adını sayarak, daha eski listelerin vardıkları sonucu doğruladı. Çizelgedeki listelerin çoğu Kutsal Metinler dizisinde yer alan kitapları gösteren özel listelerdir. Peki elimizde neden Muratori Fragmanından daha eski listeler yok?

M.S. ikinci yüzyılın ortalarında Markion gibi eleştirmenler ortaya çıkana kadar, Hıristiyanların hangi kitapları kabul etmesi gerektiğiyle ilgili bir tartışma söz konusu değildi. Markion sadece elçi Pavlus'un bazı mektuplarından ve Luka İncili'nin bazı kısımları çıkarılmış bir kopyasından, kendi öğretilerini destekleyen bir liste yaptı. O sıralarda tüm dünyaya yayılan pek çok apokrif eser de, hangi kitapların Kutsal Metinler dizisine ait olduğu yönünde yazarların açıklama yapmasına yol açtı.

Yunanca Kutsal Yazıların tüm yazarları şu ya da bu şekilde Hıristiyan cemaatinin ilk yönetim kuruluşuyla yakın ilişkisi olan kişilerdi. Onlar arasında bizzat İsa'nın seçtiği elçiler de vardı. Matta, Yuhanna ve Petrus ilk 12 elçi arasındaydı; daha sonra Pavlus da elçi olarak seçildi, yine de 12'lerden sayılmadı. Pavlus Pentekost gününde ruhun döküldüğü özel olayda orada değildi; ancak Matta, Yuhanna ve Petrus, ayrıca Yakup, Yahuda ve belli ki Markos da oradaydı (Elçi. 1:13, 14). Petrus, Pavlus'un mektuplarını "Kutsal Yazıların diğer kısımları" ile bir tuttuğunu özel olarak belirtmişti (2. Pet. 3:15, 16). Markos ve Luka, Pavlus ve Petrus'un seyahat arkadaşları ve yakın dostlarıydılar (Elçi. 12:25; Kol. 4:14; 2. Tim. 4:11; 1. Pet. 5:13). Bu yazarların tümü kutsal ruh aracılığıyla mucizevi yeteneklerle donatıldı. Bu Pentekost'ta ve Pavlus iman ettiğinde olduğu gibi bazen ruhun dökülüşüyle, bazen de Luka'nın durumundaki gibi, elçilerin ellerini koymasıyla oldu (Elçi. 8:14-17; 9:17, 18). Yunanca Kutsal Yazıların tümü kutsal ruhun insanları özel olarak etkilediği dönem içinde tamamlandı.

Yunanca Kutsal Yazıların elyazmaları ve kitapların listelerinin tanık ifadelerini gözden geçirdikten sonra şu sonuca varıyoruz:

İkinci özetleme:

İkinci, üçüncü ve dördüncü yüzyıllara ait olan elyazmaları ve kitap listeleri Kutsal Kitabın Yunanca kısmının Hıristiyanların ekseriyetinin İsa'nın gösterdiği yoldan saptıklarından önce tespit edildiğini gösteriyor.

Şimdi Yunanca Kutsal Yazılara ait olan kitaplara tek tek geçmek istiyorum:

3. Yunanca Kutsal yazılara ait olan kitapların yazılışı

4 İncil

İncillerin dördü de genelde aynı olayları anlatan paralel kayıtlar olmakla birlikte hiçbiri diğerinin kopyası değildir. Genellikle ilk üç incil sinoptik inciller diye adlandırılır; bu ifade onların benzer bakış açısından yazıldıklarını, İsa'nın yerdeki yaşamını aktarırken benzer bir yaklaşım izlediklerini gösterir. Fakat, dört yazarın her biri Mesih'i kendine özgü şekilde anlatır. Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'nın amaçları ve işledikleri temalar ayrıdır; yazıları hem kişiliklerine hem de hedef aldıkları okuyucu kitlesine göre farklılıklar gösterir. İncil kayıtlarını inceledikçe, her birinin özelliklerini daha

iyi kavrarız. Böylece, İsa Mesih'in yaşamını anlatan Tanrı ilhamı bu dört kitabın birbirinden bağımsız, birbirini tamamlayan ve uyumlu kayıtlar olduğunu görürüz.

Arasöz: Neden İsa'nın hayatını anlatan dört rapor var?

Tevrat diye bilinen İbranice Kutsal Yazılar, bize önemli bir meselenin tasdik edilmesi için birden fazla şahidin bulunması gerektiğini söyler. Şöyle der: „İki ya da üç şahidin ağzından çıkan sözle mesele kesinlik kazanacak.“ (Tekrar 19:15)

İsa'nın hayatı tarihsel açıdan son derece önemliydi. Dolayısıyla Tanrı üç değil, dört şahidi temin etti.

Böyle bir yöntem Kuranda da kullanılır. Bir örnek: Adem'in tarihi: Bakara 30-37, Araf 11-25, Hicr 26-42, Ta-ha 115-123, Sad 71-85.

Arasöz: Bu dört rapor birbirleriyle çelişiyorlar mı?

Matta, Markos, Luka ve Yuhanna adlarını taşıyan inciller birbirleriyle çelişki içinde değildirler. Daha doğrusu birbirlerini tamamlıyorlar.

Aynı olay iki ya da daha fazla kayıta anlatıldığı zaman, bazı “çelişkiler” doğabilir. İki örnek vermek istiyorum:

1. Bir örnek Matta 20:20'de kayıtlıdır: „O sırada Zebedi'nin oğulları anneleriyle birlikte İsa'nın yanına geldi. Kadın onun önünde eğilerek bir dileği olduğunu söyledi.“ Dileği, İsa'nın, Krallığıyla geldiğinde oğullarına en imtiyazlı yeri vermesiydi. Markos'un kaydında bu olayı şöyle okuyoruz: „Zebedi'nin iki oğlu, Yakup ve Yuhanna, ona yaklaşp, “Öğretmen, senden bir dileğimiz var, bunu yapmanı istiyoruz” dediler.“ (Markos 10:35) Acaba dilekte bulunan, Zebedinin iki oğlu mu, yoksa anneleri miydi?

Markos'un belirttiği gibi aslında dilekte bulunan Zebedi'nin iki oğluydu. Ancak anneleri *aracılığıyla* dilekte bulunmuşlardı. Anneleri onların sözcülüğünü yapmıştı. Diğer resullerin, Zebedi'nin oğullarının annesinin ne yaptığını işittiklerinde, anneye değil, “iki kardeşe” gücendiklerini anlatan Matta'nın kaydı da bu gerçeği destekler.—Matta 20:24.

2. İsa'nın öldürülmeye götürülüşü konusunda Yuhanna İncilinde: „İşkence direğini kendisi taşıyarak Kafatası denilen yere çıktı“ diye okuyoruz. (Yuhanna 19:17) Oysa Luka'da „Onu götürürlerken, kırdan dönmekte olan Kireneli Simun'u yoldan çevirdiler ve İsa'nın peşinden taşınması için işkence direğini ona yüklediler“ diye okuyoruz. (Luka 23:26) Acaba ölüm aletini İsa mı, yoksa onun yerine Simun mu taşıdı?

Başlangıçta, Yuhanna'nın belirttiği gibi, İsa işkence direğini kendisi taşıdı. Fakat sonra, Matta, Markos ve Luka'nın kaydettiği gibi, idam yerine giden yolun geri kalan kısmında onu Kirineli Simun taşımak zorunda bırakıldı.

Birçok başka sözde olan çelişkiler daha titizlikle araştırmakla, Kutsal Yazıların orijinal lisanına bakmakla ya da kültürel arka planı incelemekle çözülebilir.

1. Matta

Kutsal Kitabın tanık ifadesi:

Yunanca Kutsal Yazıların ilk kitabı **Matta**'dır. Matta İsa'nın seçtiği 12 elçiden biriydi.

Luka 6:13-16

Gün doğunca öğrencilerini yanına çağırıp aralarından on iki kişi seçti. “Elçiler” diye de adlandırdığı bu kişiler şunlardı: Kendisinin ayrıca Petrus adını verdiği Simun ve kardeşi Andreas, Yakup ve Yuhanna, Filipus ve Bartolomeus, **Matta** ve Tomas, Alfeos oğlu Yakup, “gayretli” denilen Simun, Yakup’un oğlu Yahuda ve sonradan bir hain olan Yahuda İskariyot.

İsa, Tanrı’nın Krallığının iyi haberini duyurup öğreterek tüm Filistin’i dolaşırken Matta’nın onunla birlikte idi. O, İsa’nın öğrencisi olmadan önce vergi tahsildarıydı. Bu, Yahudilerin nefret ettiği bir işti; çünkü onlara özgür olmadıklarını, Roma İmparatorluğu’nun boyunduruğu altında olduklarını hatırlatıyordu. Matta Alfeos’un oğluydu ve diğer bir adı da Levi’ydi. O, İsa’nın “Takipçim ol” çağrısına hemen karşılık verdi (Matta 9:9; Markos 2:14; Luka 5:27-32).

Tarihsel tanık ifadesi:

İncil kaydında yazarın Matta olduğu belirtilmemekle birlikte ilk kilise tarihçilerinin sözleri bu yönde çok güçlü bir kanıt oluşturur. Herhalde eski kitaplar arasında yazarının kimliği bu kadar net anlaşılan ve herkesçe kabul edilen bir eser daha yoktur. Kaydın yazılmasının üzerinden fazla bir zaman geçmeden, M.S. 2. yüzyılın başlarında Hierapolis (bugünkü Pamukkale) piskoposu olan Papias’tan itibaren pek çok kişi bu incilin Matta tarafından yazıldığını ve Tanrı’nın Sözü’nün bir kısmı olduğunu doğrulamıştır.

Bir başvuru kitabında şu sözler yer alır: “İustinos, Diognetos’a Mektup’un yazarı (Otto’nun Justin Martyr [İustinos] adlı kitabının ii. cildine bakın), Hegesippos, Irenaeus, Tatianos, Athenagoras, Theophilos, Clemens, Tertullianus ve Origenes, Matta’dan alıntı yapmışlardır. Sadece alıntılar değil bunların yapıma tarzı, ayrıca kayda rahatlıkla, herkesçe kabul edilen bir otorite olarak başvurulması ve kayıtlı ilgili hiçbir kuşku belirtisi bulunmaması, elimizdeki kitapta ciddi bir değişiklik yapılmadığını gösterir.”

Matta kaydını Filistin’de yazdı. Ne zaman yazdığı kesin olarak bilinmemekle birlikte bazı elyazmalarının sonunda bulunan notlarda tarih olarak **M.S. 41** yılı verilmektedir; bu elyazmalarının hepsi de M.S. onuncu yüzyıl sonrasına aittir. Matta’nın incilini başta o dönemin İbrancesiyle yazdığı ve daha sonra Yunancaya tercüme ettiği yönünde kanıtlar vardır. Hieronymus şöyle der: “Vergi tahsildarıyken elçi seçilen, diğer adı da Levi olan Matta, Mesih hakkındaki incili ilk olarak İbrani dili ve yazı karakteriyle, iman etmiş sünnetliler için Yahudiye’de kaleme almıştır” (*De viris inlustribus* [Ünlü Adamlar Üzerine], III. Bölüm). Hieronymus ayrıca, bu incilin İbranice metninin kendi döneminde (M.S. dördüncü ve beşinci yüzyıllarda) Sezariye’de din bilgini Pamphilos’un koleksiyonunda korunduğunu belirtir.

Eusebios, üçüncü yüzyılın başlarında yaşayan Origenes’in incilleri ele alırken söylediği şu sözleri alıntılar: “İlk incili . . . . Matta kaleme aldı. . . . Bu incili Yahudilikten gelen imanlılar için İbranice olarak yazdı.” Matta’nın incilini başta Yahudileri düşünerek yazdığı, kayda dahil ettiği bilgilerden bellidir: İbrahim’den İsa’ya uzanan resmi soy kaydını verir ve İbranice Kutsal Yazılardan birçok ayete gönderme yaparak bunların Mesih’e işaret ettiğini gösterir.

İçteki tanık ifadesi:

Matta bir vergi tahsildarı olduğundan, para, rakam ya da bir şeyin değeri söz konusu olduğunda net bilgiler verir (Matta 17:27; 26:15; 27:3). O, hor görülen bir vergi tahsildarıyken iyi haberin hizmetçisi ve İsa’nın yakın arkadaşı olmasını mümkün kılan Tanrı’nın merhametine derin bir takdir duyuyordu. Bu nedenle incil yazarları içinde sadece o, İsa’nın kurbanın yanı sıra merhamet göstermenin gereği üzerinde tekrar tekrar durduğunu kaydetti (9:9-13; 12:7; 18:21-35). Tanrı’nın gösterdiği lütuftan büyük güç alan Matta, bunun doğal bir sonucu olarak İsa’nın en rahatlatıcı sözlerinden bazılarını kaydında yer verdi. Bunlardan biri şudur: “Siz, didinip duran ve yükleri ağır olanlar, hepiniz bana gelin. Ben sizi ferahlatırım. Boyunduruğumu yüklenin ve benden öğrenin; ben

yumuşak başlı ve alçakgönüllüyüm. Böylece rahata kavuşursunuz. Evet, boyunduruğum rahat taşınır ve yüküm hafiftir” (11:28-30).

Matta İncili’nde anlatılanların yüzde kırk ikisi diğer üç incilde bulunmaz. Kitap İsa’nın M.Ö. 2 yılındaki doğumundan M.S. 33’te göğe çıkmadan hemen önce öğrencileriyle buluşmasına dek geçen olayları anlatır.

2. Markos

Kutsal Kitabın tanık ifadesi:

İsa Getsemani’de tutuklanıp elçileri kaçtığında ‘genç bir adam onu takip ediyordu; çıplak bedeni üzerine has ketenden bir giysi geçirmişti.’ Kalabalık onu da yakalamaya çalışınca “keten giysisini bırakıp çıplak kaçtı” (Markos 14:51, 52). Bu gencin Markos olduğuna inanılır. Elçilerin İşleri kitabında ondan “Markos denilen Yuhanna” diye söz edilir. Markos Yerusallımlı varlıklı bir aileden geliyor olabilirdi, çünkü kendi evleri ve hizmetçileri vardı. Annesi Meryem de İsa’nın takipçisiydi ve ilk cemaat onların evinde toplanıyordu. Petrus bir melek tarafından hapisaneden kurtarıldığında bu eve gelmiş ve kardeşleri orada bir arada bulmuştu (Elçiler 12:12, 13).

Kıbrıslı bir Leviöğlü olan görevli vaiz Barnabas, Markos’un kuzeniydi (Elçiler 4:36; Koloseliler 4:10). Barnabas kıtlıktan etkilenen kardeşlere yardım etmek için Pavlus’la birlikte Yerusallım’e geldiğinde Markos da Pavlus’u tanıdı. İman kardeşleriyle ve gayretli gezici gözetmenlerle yaptığı arkadaşlıklar Markos’un yüreğinde görevli vaiz olarak hizmet etme arzusu uyandırmış olmalı (Elçiler 11:29, 30; 12:25). Böylece Barnabas ile Pavlus’un ilk vaizlik turlarında onlara yol arkadaşlığı yaptı ve yardım etti. Ancak Pamfilya bölgesinin Perge şehrinde bir nedenle onlardan ayrılıp Yerusallım’e döndü (Elçiler 13:5, 13). Markos’un bu davranışı üzerine Pavlus ikinci vaizlik turunda onu yanına almak istemedi. Bu durum Barnabas’la yollarını ayırmalarına yol açtı. Pavlus Silas’ı seçti, Barnabas ise kuzeni Markos’u yanına alarak gemiyle Kıbrıs’a gitti (Elçiler 15:36-41).

Markos hizmette kendini kanıtladı ve sadece Barnabas’a değil, sonradan hem elçi Petrus’a hem de Pavlus’a çok değerli yardımlarda bulundu. Pavlus’un Roma’daki ilk tutukluluğu sırasında (M.S. y. 60-61) Markos onun yanındaydı (Filimon 1, 24). Sonra M.S. 62 ile 64 arası bir dönemde Petrus’la birlikte Babil’de bulundu (1. Petrus 5:13). Pavlus muhtemelen M.S. 65’te yine Roma’da hapisteydi. Oradan Timoteos’a yazdığı bir mektupta Markos’u da yanında getirmesini istedi, “çünkü hizmetiyle bana çok yararı dokunuyor” dedi (2. Timoteos 1:8; 4:11). Kutsal Kitap kaydında Markos’tan son kez burada söz edilir.

Tarihsel tanık ifadesi:

Bu en kısa incilin Markos tarafından yazıldığı kabul edilir. Markos, İsa’nın elçilerinin iş arkadaşıydı ve hayatını iyi haberi duyurmaya adanmıştı. Fakat 12 elçi arasında olmadığı gibi İsa’nın yakın dostlarından biri de değildi. Öyleyse İsa’nın hizmetini başından sonuna dek zihnimize canlandırmamızı sağlayan o özel ayrıntıları nereden edinmiş olabilirdi? İlk kilise tarihçileri olan Papias, Origenes ve Tertullianus’a göre Markos’un bilgi kaynağı, yakın arkadaşı olan Petrus’tu. İlişkilerinin sıcaklığını Petrus’un ondan “oğlum Markos” diye söz etmesinden anlayabiliriz (1. Petrus 5:13).

Markos Romalılara hitap ettiğine göre, kaydını Roma’da kaleme almış olmalıdır. Hem ilk kilise tarihçilerinin görüşlerine hem de kitabın içeriğine dayanarak, kitabın elçi Pavlus’un birinci veya ikinci tutukluluğu sırada, yani **MS 60 ile 65 arası** bir dönemde Roma’da yazıldığı söylenebilir. O yıllarda Markos bir veya iki kez Roma’da bulunmuştu. İkinci ve üçüncü yüzyılın tüm önde gelen otoriteleri bu incili Markos’un yazdığını doğruluyor. İkinci yüzyılın ortalarında Hıristiyanlar Markos İncili’ni kullanmaya çoktan başlamıştı. Yunanca Kutsal Yazılara ait ilk listelerin tümünde yer alması

(→ 'Kutsal Kitaba ait olan kitapların toplanması nasıl oldu?' konusuna bakın.) Markos İncili'nin Tanrı ilhamı doğru bir kayıt olduğunu gösterir.

İçteki tanık ifadesi:

Petrus çok duygulu biri olduğundan İsa'nın duygularını anlayabilir ve bunları Markos'a aktarabilirdi. Markos'un sık sık İsa'nın ne hissettiğini ve nasıl tepki verdiğini anlatmasının nedeni bu olabilir. Örneğin İsa'nın 'derin bir keder içinde olduğunu, etrafındakilere kızgınlıkla baktığını' söyler (3:5). Bazı olaylarda da 'derin bir iç geçirdiğini' veya 'derin bir iç çektiğini' yazar (7:34; 8:12). İsa'nın zengin genç yöneticiye karşı duygularını da sadece Markos dile getirir ve "onu sevmiştii" der (10:21). Ayrıca, İsa'nın küçük bir çocuğu öğrencilerinin ortasına aldığını söylemekle kalmayıp onu 'kuckladığını' da belirtmesi ve başka bir olayda daha 'çocukları kuckladığını' söylemesi kaydına büyük bir sıcaklık katar (9:36; 10:13-16).

Atılgan, hareketli, dinamik, enerji dolu ve ayrıntılara dikkat eden biri olan Petrus'un bu özellikleri Markos'un üslubuna yansımıştır. Markos adeta olayların hızına yetişme çabasındadır. Örneğin "hemen", "o anda" gibi ifadeleri tekrar tekrar kullanır, bu da kaydını sürükleyici ve etkili kılar.

Markos'un elinde Matta İncili'nin bulunduğu ve Markos kaydının sadece yüzde 7'lik kısmının diğer incillerde olmayan bilgiler içerdiği doğrudur. Ancak bu incilin, Matta'nın birkaç özel ayrıntı eklenmiş özetinden ibaret olduğunu düşünmek yanlış olur. Matta İsa'yı vaat edilen Mesih ve Kral olarak betimlerken, Markos onun yaşamına ve işlerine başka bir açıdan bakar. O, İsa'yı Tanrı'nın mucizeler yapan Oğlu ve zafer kazanan Kurtarıcı olarak resmeder. Markos Mesih'in vaazları ve öğretilerinden çok yaptığı işler üzerinde durur.

Matta kendi kaydını Yahudiler için yazarken Markos'un en başta Romalılar için yazdığı anlaşılır. Nasıl böyle söyleyebiliyoruz? Çünkü Markos, Musa Kanununa sadece onunla ilgili konuşmaları aktarırken değinir ve İsa'nın soy kaydına yer vermez. Mesih hakkındaki incil, dünyanın tüm ulusları için önem taşıyan bir haber olarak sunulur. Yahudi olmayan okuyuculara yabancı gelebilecek Yahudi âdetleri ve öğretileriyle ilgili açıklamalar yapar (2:18; 7:3, 4; 14:12; 15:42). Aramca ifadeleri tercüme eder (3:17; 5:41; 7:34; 14:36; 15:22, 34). Filistin bölgesindeki coğrafi yerler ve bitkiler hakkında açıklamalar yapar (1:5, 13; 11:13; 13:3). Markos diğer incil yazarlarından daha çok Latince sözcük kullanır. Örneğin kaydında "muhafız asker" (*speculator*), "vali konağı" (*praetorium*) ve "subay" (*centurio*) terimleri geçer (6:27; 15:16, 39).

Markos MS 29'un ilkbaharıyla MS 33'ün ilkbaharı arasındaki olayları anlatır.

3. Luka

Kutsal Kitabın tanık ifadesi:

Yazar ilk ayetlerde şöyle der: "Başından itibaren tüm olayları titizlikle araştırdığımdan, sana bunları mantıklı bir sırayla yazmaya karar verdim" (Luka 1:3). Bu iddiasının ne kadar doğru olduğu ayrıntılı ve özenli kaydıdan görülebilir. Pavlus Koloseliler 4:14'te ondan "sevgili hekim Luka" diye söz eder.

Luka 12'lerden biri değildi, hatta muhtemelen İsa'nın ölümünden sonra iman etmişti; bu yüzden de incilinde kaydettiği tüm olayların görgü tanığı olamazdı. Bununla birlikte, vaizlik işinde Pavlus'la çalıştı ve aralarında çok yakın bir ilişki vardı (2. Tim. 4:11; Filim. 24). Bunun doğal bir sonucu olarak yazılarında Pavlus'un etkisi fark edilir, örneğin Efendimizin Akşam Yemeği ile ilgili Luka 22:19, 20 ve 1. Korintlular 11:23-25 ayetleri karşılaştırıldığında bu görülebilir.

Tarihsel tanık ifadesi:

Kaydın hiçbir yerinde Luka ismi geçmese de eski devirlere ait yetkili kaynaklar yazarın o olduğu konusunda aynı görüştedirler. Muratori Fragmanında (M.S. y. 170) bu incilin Luka'ya ait olduğu

belirtilir; Irenaeus ve Iskenderiyeli Clemens gibi ikinci yüzyıl yazarları da bunu kabul eder.

İçteki tanık ifadesi:

Kutsal Kitapta yazarın hekim olan Luka olduğunu gösteren güçlü kanıtlar vardır. Gerçekten de bu incil ancak bir hekim gibi eğitilmiş birinin yazabileceği, akademik değer taşıyan bir eserdir. Luka'nın dili ve (diğer üç incil yazarınıninkinin toplamından daha geniş olan) sözcük dağarcığı, işlediği çok önemli konuyu büyük bir titizlikle ve kapsamlı şekilde ele almasını mümkün kılar.

Luka'da geçen tıbbi terim ve sözcüklerin sayısı 300'ü aşar. Bu sözcüklerden bazılarını Yunanca Kutsal Yazıları kaleme alan diğer kişiler de kullanmış olsa bile, yalnızca Luka bunları tıbbi anlamlarıyla kullanır. Örneğin cüzamdan söz ederken her zaman diğer yazarlarla aynı ifadeleri kullanmaz. Diğer yazarlara göre cüzam cüzamdır; oysa bir hekim için cüzamın farklı evreleri vardır. Bu nedenle Luka, İsa'ya gelen bir adamı "cüzamlı" yerine "her tarafını cüzam sarmış" olarak tarif eder (5:12). Lazar'ın 'bütün vücudunun yaralarla kaplı' olduğunu söyler (16:20). Ondan başka hiçbir incil yazarı Petrus'un kaynanasının "yüksek ateşle" yattığını söylemez (4:38). Luka gibi diğer üç yazar da Petrus'un başkâhinin hizmetkârının kulağını kestiğini söyler; ancak İsa'nın onu iyileştirdiğini sadece Luka ekler (22:51). Yine, kayıttaki şu sözler bir hekimin konuştuğu izlenimini yaratır: "Cinin etkisiyle on sekiz yıldan beri rahatsız olan bir kadın vardı. Kadın iki büklüm olmuştu ve doğrulamıyordu" (13:11). Benzer şekilde, kayıt merhametli Samiriyelinin bir adamın 'yaralarına yağ ve şarap döküp onları sararak' ilkyardım uyguladığını anlatır; böyle ayrıntılı bir kayıt "sevgili hekim Luka"dan başka kime ait olabilir? (10:34).

Peki Luka incilini ne zaman yazdı? Luka, Elçilerin İşleri kitabının başında daha önce yazdığı 'ilk kayıttan', yani incil kaydından söz eder (Elçi. 1:1). Elçiler kitabı büyük olasılıkla M.S. 61'de tamamlandı; o sırada Luka, davasına Sezar'ın bakmasını bekleyen Pavlus'la birlikte Roma'daydı. Bundan önce Luka, üçüncü vaizlik turunun sonuna yaklaşan Pavlus'la birlikte Filipî'den Sezariye'ye gelmişti. Pavlus davasını Sezar'a sunmadan önce orada hapis yatarak iki yıl beklemişti. Luka incilini o sırada, yani **M.S. 56-58** yılları arasında Sezariye'de yazmış olmalı. Filistin'de bulunduğu bu dönem boyunca, İsa'nın yaşamı ve hizmeti sırasındaki 'tüm olayları başından itibaren titizlikle araştırabilirdi.' Dolayısıyla Luka, incilini Markos'tan önce yazmış olmalı.

Dört incil kaydı incelendiğinde, yazarların amacının sırf diğerinin anlattıklarını tekrarlamak ya da Kutsal Kitaptaki en önemli kişinin yaşamı hakkında birden fazla tanıklık sağlamak olmadığı görülür. Luka'nın olayları ele alırken kendine özgü bir tarzı vardır. İncilindeki bilginin yüzde 59'u diğer incillerde bulunmaz. Luka genel bir okuyucu kitlesini düşündüğünden, İsa'nın soy kaydını verirken "Tanrı'nın oğlu" Âdem'e kadar gider; oysa Matta özellikle Yahudileri düşünerek yazdığından soy kaydında İbrahim ve sonrakilere yer verir (3:38).

Yazılarında görülen titizlik, kaydının doğruluğuna dair sağlam bir kanıttır. Hukukçu bir yazar şöyle dedi: "Romanlar, efsaneler ve sahte tanıklar, uzak bir yere ve belirsiz bir zamana ait olaylar anlatır ve bu şekilde, biz hukukçuların iyi bir savunma konusunda öğrendiği şu ilk kuralı bozarlar: 'İfadeler zaman ve yer belirtmelidir.' Öte yandan Kutsal Kitapta olayların tarihi ve yeri tam bir kesinlikle belirtilir." Bu yazar, sözlerine kanıt olarak Luka 3:1, 2 ayetlerini gösterdi: "Sezar Tiberius'un saltanatının on beşinci yılında, Pontius Pilatus Yahudiye valisiyken ve Herodes Celile'nin, kardeşi Filipos İturea ile Trahonitis'in ve Lisanyas Abilene bölgesinin yöneticileri, Kayafa'nın ve yüksek kâhin Hanna'nın zamanında, çölde Zekeriya oğlu Yahya'ya Tanrı'dan bir bildiri geldi." Bu ayetlerde zaman ve yer konusunda hiçbir belirsizlik yoktur; aksine Luka, Yahya ile İsa'nın hizmetlerinin başlangıcını saptayabilmemiz için tam yedi yetkilinin ismini verir.

Luka İsa'nın doğduğu zamanı saptayabilmemiz için de iki ipucu verir. Luka 2:1, 2 ayetleri şöyle der: "O günlerde Sezar Augustus tüm yeryüzünde nüfus sayımı yapılması için bir buyruk çıkardı. (Bu ilk nüfus sayımı Kirinius Suriye valisiyken yapıldı.)" Yusuf ve Meryem bu sayım sırasında kütüğe

yazılmak için Beytlehem'e gitti ve İsa orada doğdu. Şu yorumcunun sözlerine katılmamak elde değil: "Luka'nın bir tarihçi bilincine sahip olduğunun en belirgin kanıtlarından biri, kaydını her zaman kusursuz bir doğrulukla kaleme almış olmasıdır." Evet, Luka'nın 'başından itibaren tüm olayları titizlikle araştırdığı' iddiasını kabul etmemiz gerekir. Bütün bu ayrıntılar olaylardan yüzlerce yıl sonra yaşayan bir yazardan kaleme almazdı.

4. Yuhanna

Kutsal Kitabın tanık ifadesi:

Anlaşılan o Vaftizci Yahya'nın öğrencisiydi ve İsa'nın tamgün hizmette kendisine eşlik etmeye davet ettiği ilk dört kişi arasındaydı (Mar. 1:16-20; Yuhn. 1:35-39). Yuhanna İsa'nın seçtiği 12 elçiden biriydi.

Luka 6:13-16

Gün doğunca öğrencilerini yanına çağırıp aralarından on iki kişi seçti. "Elçiler" diye de adlandırdığı bu kişiler şunlardı: Kendisinin ayrıca Petrus adını verdiği Simun ve kardeşi Andreas, Yakup ve **Yuhanna**, Filipus ve Bartolomeus, Matta ve Tomas, Alfeos oğlu Yakup, "gayretli" denilen Simun, Yakup'un oğlu Yahuda ve sonradan bir hain olan Yahuda İskariyot.

İsa'nın hizmeti boyunca onunla çok yakındı ve son Fışh yemeğinde sofrada onun yanı başında oturan öğrenciydi; "İsa onu severdi" (Yuhn. 13:23; Mat. 17:1; Mar. 5:37; 14:33). Yuhanna İsa'nın yürek paralayan idamına da tanık olmuştu; İsa ölmek üzereyken annesini ona emanet etmişti.

Tarihsel tanık ifadesi:

İkinci yüzyılın ilk yarısında yaşayan Hıristiyanlar Yuhanna'yı bu kitabın yazarı olarak kabul ettiler ve kaydı kanonik, yani Kutsal Metinler dizisinin tartışmasız bir parçası olarak gördüler. İkinci yüzyılın sonları ile üçüncü yüzyılın başlarında yaşamış ilahiyatçılar olan İskenderiyeli Clemens, Irenaeus, Tertullianus ve Origenes de kaydı Yuhanna'nın yazdığını doğrular.

Yuhanna yazılarında net bir bilgi vermese de, onun Patmos Adası'ndaki sürgünden döndükten sonra bu kaydı kaleme aldığına inanılır (Vah. 1:9). Gerçekten de, M.S. 96-98 arasında hüküm süren Roma İmparatoru Nerva, kendisinden önceki imparator Domitianus'un saltanatının son döneminde sürgün ettiği kişilere, geri dönmeleri için çağrıda bulunmuştur. Yuhanna'nın MS yaklaşık 98'de incilini yazdıktan sonra, İmparator Traianus'un üçüncü yılında (M.S. 100) Efesos'ta öldüğüne inanılmaktadır.

Kitabın Efesos ya da dolaylarında yazıldığı konusunda tarihçi Eusebios (M.S. y. 260-y. 340) en önemli Hıristiyan ilahiyatçılarından biri olan Irenaeus'un şu sözlerini alıntılar: "Efendimizin göğsüne yaslanan öğrencisi Yuhanna, incil kaydını [Anadolu'da] Efesos'ta yaşadığı sırada yazmıştır." İsa'nın muhaliflerinden pek çok kez "Ferisiler", "yüksek kâhinler" veya benzer ifadeler yerine genel bir terimle, "Yahudiler" diye söz edilmesi kaydın Filistin dışında yazıldığı görüşünü destekler (Yuhn. 1:19; 12:9). Ayrıca Celile Gölü'nden Romalıların kullandığı Taberiye Gölü ismiyle bahsedilir (6:1; 21:1). Yuhanna Yahudi olmayan kişiler için Yahudi bayramlarıyla ilgili yararlı açıklamalar yapar (6:4; 7:2; 11:55). Bunların yanı sıra, Yuhanna'nın sürüldüğü yer olan Patmos Efesos'a yakındır ve onun hem Efesos cemaatini hem de Anadolu'daki diğer cemaatleri iyi tanıdığı Vahiy kitabının 2 ve 3. bölümlerinden bellidir.

Geçen yüzyılda Yuhanna İncili'nin doğruluğunu göstermesi açısından önemli elyazmaları bulunmuştur. Bunlardan biri, Mısır'da bulunan bir fragmandır. Rylands Papirüsü 457 (P⁵²) olarak adlandırılan ve John Rylands Kütüphanesi'nde (Manchester, İngiltere) korunan fragmanda Yuhanna

18:31-33, 37, 38 ayetleri yer almaktadır. Kutsal Kitap bilginlerinden Sir Frederic Kenyon Mısır'da bulunan bu fragmanın, Yuhanna'nın incilini birinci yüzyılın sonunda kaleme aldığı yönündeki geleneksel görüşe etkisi hakkında şöyle demiştir: “[Fragman] küçük de olsa, MS 130-150 dolaylarında bu incilin bir kopyasının muhtemelen [Roma'nın] Mısır eyaletinde elden ele dolaştığını kanıtlıyor. Yazıldığı yerden buraya olabildiğince kısa sürede geldiğini düşünsek bile, kaydın yazılma tarihi için yapacağımız tahmin, geleneksel olarak kabul edilen yazılma tarihine, yani birinci yüzyılın sonuna öylesine yakındır ki, artık bu tarihin doğruluğunu sorgulamak yersizdir” (*The Bible and Modern Scholarship*, 1949, sayfa 21).

İçteki tanık ifadesi:

Ancak kaydın içeriğinde de yazarın Yuhanna olduğuna dair pek çok kanıt vardır. Örneğin yazarın Yahudi olduğu anlaşılır, çünkü Yahudi âdetlerini ve ülkeyi iyi bilmektedir (2:6; 4:5; 5:2; 10:22, 23). Kayıttaki ayrıntılar yazarın elçi olmakla kalmayıp İsa'ya özel olaylarda eşlik eden, ona en yakın üç kişiden biri, yani Petrus, Yakup ya da Yuhanna olduğunu da gösterir (Mat. 17:1; Mar. 5:37; 14:33). Kaydı Yakup (Zebedi'nin oğlu) yazmış olamaz, çünkü o, kitap yazılmadan uzun zaman önce, MS 44'te I. Herodes Agrippa tarafından şehit edildi (Elçi. 12:2). Kitabı Petrus da yazmış olamaz çünkü yazar Yuhanna 21:20-24'te kendisinden ve ondan birlikte söz eder.

Kaydın son bölümünde yazar kendisinden “İsa'nın sevdiği öğrenci” olarak söz eder (Yuhn. 21:10). Kayıttaki elçi Yuhanna'nın adı hiç geçmese de bu ve benzer ifadelerle birkaç kez rastlanır ve İsa'nın yazar hakkında Petrus'a şöyle dediği alıntılanır: “Ben gelene kadar onun kalmasını istiyorsam sana ne?” (21:22). Bu, İsa'nın söz ettiği öğrencinin Petrus'tan ve diğer elçilerden daha uzun süre yaşayacağı fikrini uyandırır. Tüm bu ipuçları bizi elçi Yuhanna'ya götürür. Ve Yuhanna'nın İsa'nın gelişiyile ilgili görüntüyü aldıktan sonra Vahiy kitabındaki etkileyici peygamberlik sözlerini “Amin! Gel, Efendimiz İsa” diyerek sonlandırması gerçekten dikkate değerdir (Vah. 22:20).

İsa'nın yeryüzündeki yaşamını anlatan bu kayıt MS 29-33 yıllarını kapsar. İsa'nın hizmeti boyunca katıldığı dört Fısıh bayramına değinmeye özen gösterir. Böylece İsa'nın hizmetinin 3,5 yıl sürdüğünü gösteren kanıtlardan birini sağlar. Yuhanna bu Fısıhların üçünden açıkça söz eder (2:13; 6:4; 12:1; 13:1).

Yuhanna İncili büyük oranda diğer incil kayıtlarını tamamlayıcı niteliktedir, yüzde 92'si diğer üç kayıttaki yer almayan yeni bilgilerden oluşur. Buna rağmen Yuhanna, kaydını şu sözlerle sona erdirir: “Aslında, İsa'nın yaptığı daha birçok şey vardır ki, her ayrıntısı yazılsaydı, yazılan kitaplar sanırım dünyaya sığmazdı” (21:25).

Burada konuyu kısaltmak istiyorum. Yunanca Kutsal Yazıların diğer 23 kısımları için de tarihsel ve içteki tanık ifadelerinin yazılması mümkündür. Gelecek listede bunun özetlemesini kaleme almak istiyorum:

Kitap Adı	Yazar	Yazıldığı Yer	Tamamlanışı (M.S.)
Elçilerin İşleri	Luka	Roma	yaklaşık 61
Romalılar	Pavlus	Korintos	y. 56
1. Korintoslular	Pavlus	Efesos	y. 55
2. Korintoslular	Pavlus	Makedonya	y. 55
Galatyalılar	Pavlus	Korintos ya da Antakya	y. 50-52

Efesoslular	Pavlus	Roma	y. 60-61
Filipililer	Pavlus	Roma	y. 60-61
Koloseliler	Pavlus	Roma	y. 60-61
1. Selanikliler	Pavlus	Korintos	y. 50
2. Selanikliler	Pavlus	Korintos	y. 51
1. Timoteos	Pavlus	Makedonya	y. 61-64
2. Timoteos	Pavlus	Roma	y. 65
Titus	Pavlus	Makedonya (?)	y. 61-64
Filimon	Pavlus	Roma	y. 60-61
İbraniler	Pavlus	Roma	y. 61
Yakup	Yakup (İsa'nın kardeşi)	Yeruşalim	62 öncesi
1. Petrus	Petrus	Babil	y. 62-64
2. Petrus	Petrus	Babil (?)	y. 64
1. Yuhanna	Yuhanna	Efesos ya da dolayları	y. 98
2. Yuhanna	Yuhanna	Efesos ya da dolayları	y. 98
3. Yuhanna	Yuhanna	Efesos ya da dolayları	y. 98
Yahuda	Yahuda (İsa'nın kardeşi)	Filistin (?)	y. 65
Vahiy	Yuhanna	Patmos adası	y. 96

4. Yunanca Kutsal Yazılara ait olmayan kitaplar

Yunanca Kutsal Yazılara ait olan kitapların bazı özellikleri var:

- ◆ Yazarlar İsa tarafından görevlendirildiler.
  - a. 12 elçilerden: Matta, Yuhanna, Petrus (Luka 6:13-16)
  - b. İsa'dan ölümünden sonra seçildi: Pavlus (Elçiler 9:3-9)
  - c. İsa'nın üvey kardeşlerinden: Yakup, Yahuda (Elçiler 1:13, 14; 2:1-4)
  - ç. İki yazar iki elçi ile işbirlik yaptılar: Markos, Luka (yukarıya bakın)
- ◆ Yazarlar birbirlerini tanıyıp kitaplarında birbirlerini değindiler.
  - a. Elçi Petrus Pavlus'un mektuplarını değindi: „... nitekim sevgili kardeşimiz Pavlus da kendine verilen hikmetle size aynı şeyi yazmış ve bütün mektuplarında olduğu gibi bu konulardan söz etmiştir.“ (2. Petrus 3:15, 16)
  - b. Luka Elçilerin İşleri kitabında Pavlus'un yolculukları anlatıyor. Buna dayanarak Pavlus mektuplarını ne zaman ve nerede yazdığını belli oluyor.
  - c. Elçilerin İşleri'nde Markos değiniliyor. (Elçiler 12:12)
  - ç. Pavlus Luka'yı değiniyor. (Koloseliler 4:14)
  - d. İsa'nın üvey kardeşleri Hıristiyan cemaat kurulduğunda ilk kişiler arasındaydılar. (Elçiler 1:13, 14; 2:1-4)

- ◆ Yazarlar görgü şahitleri idiler ya da görgü şahitlerinden bilgi aldılar.

Petrus Hıristiyan kardeşlerine şunu yazdı: „Biz size Efendimiz İsa Mesih’in gücünü ve hazır bulunuşunu kurnazca uydurulmuş masallara dayanarak bildirmedik, çünkü onun ihtişamına kendi gözlerimizle tanık olmuştuk.“ (2. Petrus 1:16)

Luka Pavlus ile Romaya seyahat etti: „Buradan yine denize açıldık; rüzgâr ters yönden estiğinden Kıbrıs’ın korunaklı tarafından seyrettik. Kilikya ve Pamfilya açıklarından yol alarak Likya’nın Mira limanında durduk.“ (Elçiler 27:4, 5) „Ancak, bizim bir adada gemiyi karaya oturtmamız gerek.“ (Elçiler 27:26)

- ◆ Yazarlar ilk Hıristiyanların Yönetim Kuruluna ait idiler ya da onunla işbirlik yaptılar.
- ◆ Yazarlar Kutsal Kitabın ana konusunu takip ettiler: Tanrı'nın krallığı.

Kutsal Kitaba sayılmayan yazılar bu özellikleri göstermiyorlar. Tanrı ilhamı olan Yunanca Kutsal Yazılarla, Tanrı ilhamı olmayan sahte kitaplar arasındaki net ayrımın kanıtları bizzat kitapların içeriğinden görülür. Kutsal Kitaba ait olmayan sözde 'kutsal' olan yazılar 'Apokrif' (Yun.: *apókryphos* [gizli]) adlandırılıyor.

İkinci yüzyıldan beri Tanrı'nın ilhamıyla yazıldığını iddia eden sayısız yazılar çıktı. Bunlar Yunanca Kutsal Yazıları taklit etmeye çalıştılar. Bu yazıların çoğu sadece fragmanlar olarak ya da diğer apokriflerde bulunan alıntılardan tanınıyor.

İkinci yüzyılın sonunda hakiki Hıristiyanlıktan sapmış olan „Hıristiyanlar“la ilgili Lyonlu Irenaeus şunu yazdı: „Bunlar, akılsız olanları ... hayrete düşürmek amacıyla kendileri uydurdukları sayısız apokrif ve gerçek olmayan yazıları çıkartıyorlar.“

Bu kitapların yazarlarının çoğu İsa'nın öğretilerini elçilerinden daha iyi anladıklarını iddia ediyorlar.

Fakat apokrif kitapların

- ◆ anlatım düzeyi çok daha düşüktür.
- ◆ içeriği de genellikle hayali ve çocuksudur.
- ◆ öğretileri çoğu kez kanonik kitapların öğretilerine aykırıdır.
- ◆ öğretileri birbirleriyle çelişiyorlar.
- ◆ içinde peygamberane belirtiler yok.
- ◆ tarihsel ve coğrafi hataları var.
- ◆ bazı yazarları eserlerini kanonik kitapların yazarlarının eserleri olarak sundular ve böylece dolandırıcılar olduklarını gösterdiler.
- ◆ bazı yazarları açıkça Yunan felsefenin etkisindeydiler.
- ◆ bazı yazarları şatafatlı ve gösterişli bir yazılış üslubunu kullandılar. Bu, Kutsal Kitabın yazarlarının yazılış stilinden uzaktı.

Kutsal Metinler dizisine ait olmayan bu kitaplarla ilgili bazı bilginler şunları diyor:

“Bu kitapları kimin Yeni Ahdin dışında bıraktığını sormaya gerek bile yok. Onlar zaten kendi kendini dışarıda bırakır” (M. R. James, *The Apocryphal New Testament*, sayfa xi, xii.).

“Yeni Ahitteki kitapları bu tür başka kitaplarla karşılaştırmak, aradaki uçurumun büyüklüğünü görmek için yeterlidir. Sık sık söylendiği gibi, bu listenin dışındaki inciller, aslında hangi kitapların Kutsal Metinler dizisine ait olduğuna ilişkin en güzel kanıtı oluşturur” (G. Milligan,

The New Testament Documents, sayfa 228).

“Kilisenin ilk döneminden günümüze dek korunmuş ve Kutsal Metinler dizisinin dışında olup, bu listeye eklenmesi yerinde olabilecek tek bir eser bile yoktur” (K. Aland, *The Problem of the New Testament Canon*, sayfa 24).

Şimdi bazı apokrif kitapları tanıtmak istiyorum:

Bazı sözde olan inciller Kutsal Kitap dizisine ait olan kitapların anlatmadıkları olayları anlattıklarını iddia ediyorlar:

Örneğin İsa'nın çocuk olarak yaptığı mucizeleri:

1. Çocukluk incili

Bu kitap İsa bir bebek olarak konuştuğunu ve küçük bir çocuk olarak balçıktan kuşlar yapıp canlandırdığını yazıyor.

2. Tomas incili

Bu kitap gnostisizmin felsefelerini yansıtıyor.

Ayrıca 5 ila 12 yaşındaki İsa'nın hayatını anlatmak istiyor. Bu yaşta şaşkıncı hareketlerde bulunuyormuş. O terbiyesiz, kinci ve çabuk kızan bir çocuk olarak niteleniyor. İsa, öğretmenler ve başka çocuklar gibi değişik insanlardan öğ almak için mucizeler yapıyormuş. Bu kitabın içinde bazılarını körletiyor, başkalarını sakat yapıyor ve bazı kişileri öldürüyor.

Kutsal Kitabın dediği:

1. „İsa hizmetine başladığında yaklaşık otuz yaşındaydı.“ (Luka 3:23)

İsa vaftiz edildiğinde Tanrı'dan özel bir hizmet yerine getirmek için görevlendirildi. O zamandan beri -30 yaşındayken- mucize yapma yeteneğini aldı ve insanları öğretmeye başladı.

2. İsa'nın çocukluğu hakkında Kutsal Kitap şunu söylüyor:

„İsa on iki yaşına geldiğinde bayram geleneğine göre yine gittiler ve bayramı orada geçirdiler. Dönerlerken İsa Yeruşalim'de kaldı ve ana babası bunu fark etmedi. Onu birlikte yolculuk ettikleri kişilerin arasında zannederek bir günlük yol gittiler ve sonra akrabalarının ve tanıdıklarının arasında aramaya başladılar. Fakat İsa'yı bulamadılar; bunun üzerine Yeruşalim'e dönüp her yerde onu aradılar. Nihayet, üç gün sonra **onu mabette buldular; öğretmenlerin arasında oturmuş onları dinliyor ve sorular soruyordu. Onu dinleyenlerin hepsi anlayışı ve cevapları karşısında hayretler içinde kalıyordu.** Ana babası onu görünce şaşkınlığa düştüler; annesi “Oğlum, neden böyle yaptın? Babanla ben hep seni aradık, çok endişelendik” dedi. İsa ise, “Beni aramanıza ne gerek vardı? **Babamın evinde olacağımı** bilmiyor muydunuz?” dedi. Fakat onlar ne demek istediğini anlamadılar. İsa, ana babasıyla birlikte yola çıkıp Nasıra'ya geldi ve **onların sözünden çıkmadı.** Annesi ise İsa hakkındaki tüm bu sözleri yüreğinde sakladı. Ve İsa büyüyüp geliyor, hikmetini artırıyor. **Tanrı'nın ve insanların takdirini kazanıyordu.**“ (Luka 2:42-52)

İsa gençken ruhi şeylerle ilgilenen bir çocuk idi. Kaprisli ve kinci biri değildi. Anababasının sözünü dinleyen hikmetli davranan bir çocuktü. Yetişkin olarak da insanlara merhamet ve şefkat gösteren sevgi dolu bir insandı.

3. Elçilerin yolculukları adlı yazı

Bu kitap İsa'nın Yahudilerin istediklerine göre Romalılar tarafından bir „haç“ta ölmediğini yazıyor. Bununla 'Manihiler' mezhebinin görüşünü aktarıyor.

Kutsal Kitabın dediği:

Kutsal Kitap sayısız ayetlerde İsa'nın ölümünden bahsediyor. İsa hayatını insanların kurtuluşu için verdi.

„Buna karşılık Pilatus yine onlara, “Peki, Yahudilerin kralı dediğiniz kişiyi ne yapayım?” diye sordu. ¹³ [Yahudiler] Bir kez daha bağırıp, “**Direğe ger!**” dediler. ¹⁴ Pilatus ise, “Neden? O ne kötülük etti?” diye sordu. Fakat onlar “Direğe ger!” diye daha da çok bağıldılar. ¹⁵ Pilatus da halkı memnun etmek isteyerek Barabbas'ı serbest bıraktı; İsa'yı ise kırbaçlattıktan sonra direğe gerilmesi için askerlere teslim etti. [Romalı] **Askerler onu vali konağına, avluya götürdüler** ve tüm taburu topladılar. ... Fakat **İsa** yüksek sesle bağırıp **son nefesini verdi.**“ (Markos 15:12-16, 37)

4. Yakup incili

Bu yazı 'Meryem'in doğumu' da adlandırılıyor. Meryem'in doğumu, çocukluğu ve Yusuf'la düğünü anlatıyor. Bu kitabın metni Meryem'in sonsuz bakireliğini tanımlıyor ve Meryem'i yüceltmek için yazıldı. Bu sebepten dolayı bu metin bir efsane ve dinsel uydurma olarak nitelendi.

Kutsal Kitabın dediği:

İsa'nın doğumundan sonra Meryem başka çocukların annesi oldu:

„Fakat Meryem **çocuğu** [İsa] **doğuruncaya kadar** Yusuf onunla ilişkiye girmede; çocuk doğunca adını İsa koydu.“ (Matta 1:25)

„Bu, marangozun oğlu değil mi? Annesinin adı Meryem, kardeşleri de **Yakup, Yusuf, Simun ve Yahuda** değil mi? Ya **kız kardeşleri**, onlar da aramızda değil mi? Öyleyse bu adam bütün bu şeyleri nereden edindi?“ (Matta 13:55, 56)

Kutsal Kitap'ta Meryem'in tapınmasını destekleyen hiçbir belirti yoktur.

5. Yahuda incili

Bu kitapta İsa bilgisizliklerinden dolayı öğrencilerini aşağıladı. Onu ele veren Yahuda 12 elçilerden tek elçi olarak İsa'yı hakikatten anlıyordu. Bunun için İsa ona 'krallığın sırlarını' açıklıyor. Bu incilde İsa bilgi ve hikmeti açıklayan biri olarak anlatılıyor, fakat dünyanın günahları için ölmüş olan bir kurtarıcı olarak değil.

Yahuda incili gnostisizmi destekleyen Yunancada yazılmış olan bir metindir ve ikinci yüzyıldandır.

Bu kitabın orijinali araştırmış olan tarihçi B. Ehrman şunu anlatır: „Bu incil Yahuda'dan yazılmadı ve bunu iddia etmiyor da. ... Bu incil Yahuda'nın ömür süresi boyunca yazılmadı ve onu tanımış olan birinden değil. ... Bu kitap İsa'nın zamanında neler olduğuna dair ek olarak fazla bilgi vermiyor.“

Kutsal Kitabın dediği:

Yahuda bir hırsız, iftiracı ve İsa'yı para karşılığında ele veren biriydi. Şunu okuyoruz:

1. „Fakat Şeytan, İskariyot denilen ve onikiler arasında sayılan Yahuda'nın içine girdi. Yahuda, yüksek kâhinlere ve mabet bekçilerinin komutanlarına gidip **İsa'yı nasıl onların eline verebileceğini konuştu**. Onlar da sevindiler ve ona gümüş para vermek üzere aralarında anlaştilar.“ (Luka 22:3-5)

2. „İsa onlara şöyle dedi: “On ikinizi de ben seçmedim mi? Ancak, içinizden biri **iftiracı**.” Aslında, Simun İskariyot'un oğlu Yahuda'dan söz ediyordu; çünkü onikilerden biri olduğu halde kendisine ihanet edecekti.“ (Yuhanna 6:70, 71)

3. „Ancak o [Yahuda], yoksulları düşündüğünden değil, **hırsız olduğu için** böyle konuşuyordu. Çünkü para kutusu kendisindeydi ve içine konulandan çalıyordu.“ (Yuhanna 12:6)

Kutsal Kitap İsa'yı sadece iyi bir öğretmen olarak değil, insanların günahları için ölmüş olan bir kurtarıcı olarak tanıtıyor:

1. „Nitekim İnsanoğlu da başkalarından hizmet kabul etmeye değil, kendisi hizmet etmeye ve birçokları için **canını fidye olarak vermeye** geldi.“ (Matthäus 20:28)
2. „... çünkü bu, **günahların bağışlanması için**, birçok insan uğrunda dökülecek olan kanımı, 'ahit kanını' temsil eder. (Matta 26:28)
3. „Sevgili çocuklarım, size bunları günah işlemeyesiniz diye yazıyorum. Yine de biri günah işlerse Babanın yanında bir yardımcımızın, doğruluktan ayrılmayan İsa Mesih'in olduğunu unutmayın. Kendisi sadece bizim günahlarımıza değil, **tüm dünyanın günahlarına kefarete** eden bir kurbandır. (1. Johannes 2:1, 2)

6. Barnabas incili

'Barnabas İncili' şunu iddia eder:

1. Birinci yüzyılda yazıldı.
2. İsa'nın elçisi olan Barnabas'tan yazıldı.
3. Tek gerçek incildir.
4. Elçi Pavlus ve öğretisini saldırıyor.
5. İsa Mesih'in direkte olan ölümünü reddediyor.
6. Mesih'in ve Muhammed'in gelişi için peygamberlikler içeriyor.

Nokta 1: Barnabas İncili adlandırılan kitap birinci yüzyılına ait mi?

M.S. 5. yüzyılın sonunda Papa I. Gelasius bir Barnabas incilini değindi. Bu kitabın kökü Yunanca gnostosizmdir. Fakat bu 'İncil' Müslümanların savundukları 'Barnabas incili' değildir. 18. yüzyılda başka bir Barnabas incili bulundu. Onun orijinal metni **İtalyancadır**.

Arasöz: İtalyanca

Yukarıda gösterildiği gibi M.Ö. dördüncü yüzyıldan M.S. altıncı yüzyıla dek süren dönem **Koine**, yani **ortak Yunanca dönemi** olarak bilinir. Constantinus'tan sonra Roma'nın etkisi gittikçe büyüdüğü için zamanla **Latince** Roma İmparatorluğunun hakim olan dil oldu. Daha sonraki yüzyıllarda **İtalyanca** Latince'den gelişti.

Yazılış tarihi:

- Barnabas incilinde sık sık Vulgata (**M.S. 390-405**) tercümesinden alıntılanıyor.
- Barnabas incili Dante Alighieri'nin (**13. yüzyıl**) bazı sözleri içeriyor.
- Barnabas İncili 100 yılda bir kutlanan Yubil yılını değiniyor. Bu özel kutlama sadece Papa Bonifazius VIII.'nin zamanında yapıldı. O Yubil yılının kutlanmasını emretti. **1343 yılında** ölünce ondan emredilen bu kutlama iptal edildi.

Sonuç: Anlaşıldığı gibi Barnabas İncili iddia ettiği gibi 1. yüzyılda yazılmadı. Bu kitap **14. yüzyılındandır**.

Nokta 2: Barnabas incili Kutsal Kitapta değinilen Barnabas tarafından yazıldı mı?

Pavlus'un iş arkadaşı Barnabas bu kitabı yazmadı. O birinci yüzyılda yaşadı, 14. yüzyılda değil.

Nokta 3: Barnabas İncili tek gerçek İncil midir?

Gerçekler gösterdikleri gibi Barnabas incili sahte bir kitaptır. Şu sebeplerden dolayı:

1. Barnabas İncili kurtulmak için sünneti gerektiriyor (Barnabas 2).

Kutsal Kitabın dediği:

İsa'nın takipçileri için sünnet artık geçerli değil. Sünnet İbrahim soyundan gelen ve İsrail'e ait olan erkekler için bir işaret idi. İsa'nın takipçileri tüm milletlerden gelen insanlardan oluştuğu için Tanrı'nın yönlendirmesiyle sünnet sona erdi.

Yahudiye'den **bazı adamlar** geldiler ve kardeşlere, "Musa'nın geleneğine göre **sünnet edilmezseniz kurtulamazsınız**" görüşünü öğretmeye başladılar. Bu kişilerle **Pavlus ve Barnabas** arasında ciddi bir görüş ayrılığı ortaya çıktı ve tartışmaya başladılar. Bunun üzerine Yerusolim'deki elçiler ve ihtiyarlarla bu meseleyi görüşmeleri için, Pavlus, Barnabas ve başka bazı kardeşler görevlendirildi. (Elçiler 15:1, 2)

Bu tartışmada Pavlus ve Barnabas hemfikirdiler. Bu dava Yerusolim'de olan İsa'nın elçilerinden oluşan bir Yönetim Kurulu'na sunuldu. Sonuç şuydu:

Böylece onların eliyle şu mektubu gönderdiler:

"Kardeşleriniz elçilerden ve ihtiyarlardan, Antakya, Suriye ve Kilikya'daki diğer milletlerden kardeşlere, selamlar! Aramızdan bazılarının, kendilerine hiçbir talimat vermediğimiz halde, sözleriyle huzurunuzu kaçıracak sizi altüst etmeye çalıştıklarını duyduk. Böylece ortak bir karara vardık ve aramızdan seçtiğimiz bazı kişileri, sevgili kardeşlerimiz Barnabas ve Pavlus ile birlikte size göndermeyi uygun bulduk. Onlar Efendimiz İsa Mesih'in ismi uğrunda canlarını tehlikeye atmış kişilerdir. Aynı şeyleri bir de sözlü olarak iletmeleri için Yahuda'yı ve Silas'ı da yolluyoruz. Çünkü **kutsal ruh** ve bizler, şu gerekenler dışında bir şeyi size yüklememeyi uygun gördük: Putlara kurban edilen şeylerden, kandan, boğularak öldürülmüş hayvanın etinden ve cinsel ahlaksızlıktan sakının. Bunlardan dikkatle sakınırsanız esenlikte olursunuz. Sağlıcakla kalın!" Elçiler 15:23-29)

Tanrısal yönlendirme (= kutsal ruh) aracılığıyla sünnetin artık gerekli olmadığını sonucuna vardılar. Başka bir şey öğreten kişilere hitaben Kutsal Kitap şunu diyor:

Galatyalılar 1:9

⁹ Dediğimiz gibi, her kim kabul etmiş olduğunuzun dışında bir şeyi size iyi haber olarak bildirirse, yine söylüyorum, **lanetli olsun.**

2. Barnabas İncili Nasıralı İsa'nın Mesih olduğunu reddeder.

Kutsal Kitabın dediği:

Kutsal Kitap sayısız ayetlerde İsa'nın önceden bildirilen Mesih olduğunu söylüyor. Bunu reddedenlere hitaben şunu diyor:

Küçük çocuklar, bu son saattir ve duymuş olduğunuz gibi **Mesih düşmanı** geliyor. Aslında şu anda

bile birçok Mesih düşmanı türedi. Bundan da anlıyoruz ki, bu son saattir. Onlar bizim aramızdan çıktılar, fakat bizden değillerdi. Bizden olsalardı, bizimle kalırlardı. Fakat herkesin bizden olmadığı belli olsun diye gittiler. ...

İsa'nın Mesih olduğunu inkâr eden yalancı değilse kim yalancıdır? Babayı ve Oğlu inkâr eden Mesih düşmanıdır. Oğlu inkâr eden Babayla da birlik içinde değildir. Öte yandan Oğula olan imanını açıkça bildiren, Babayla da birlik içindedir. (1. Yuhanna 2:18, 19, 22, 23)

3. Barnabas İncili Pavlus'un söylediklerini eleştiriyor.

Kutsal Kitabın dediği:

Pavlus bizzat gökteki İsa'dan hizmetçisi olsun diye seçildi.

Yolculuğu sırasında Şam'a yaklaşırken, aniden gökten parlayan bir ışık Saul'un (= Pavlus) etrafını aydınlattı. Yere düştü ve "Saul, Saul, neden bana zulmediyorsun?" diye bir ses duydu. Saul, "Ey Efendim, sen kimsin?" diye sordu. Sesin sahibi, "Ben zulmettiğin İsa'yım. Şimdi kalk, şehre gir; yapman gerekenler sana bildirilecek" dedi. (Elçiler 9:3-6)

Şam'da İsa, takipçisi olan Hananya vasıtasıyla Pavlus'a ne yapması gerektiğini açıkladı.

Fakat Efendimiz ona şu cevabı verdi: "Sen git, çünkü bu adam, ismimi hem krallara ve İsrailoğullarına hem de milletlere bildirmek üzere benim için seçilmiş bir araçtır. (Elçiler 9:15)

Ayrıca Kutsal Kitap'ta gösterildiği gibi Barnabas'ın elçi Pavlus ile yakın bir işbirliği vardı. Onlar dostlardı ve ikisi İsa'nın mesajını insanlara bildiren sadık müjdeciler idiler. Kutsal Kitap'taki Barnabas hiç bir zaman Pavlus'u ve öğretisini eleştirmedi.

4. Barnabas incili orta çağında yazılmış olan yalancı bir kitaptır.

- a. 16. yüzyıldan önce Barnabas incilinin bir metni yok.
- b. Bu kitaptan kilise yazarları hiç bir alıntı yapmadılar.
- c. 16. yüzyıldan önce islami yazarlar da onu değinmediler.
- d. Barnabas incilinde tarihsel ve coğrafik hatalar var:
  - > Nasıra şehri Genesaret gölünün kenarında bulunuyormuş.
Gerçek: Nasıra o gölün kenarında değil, bir dağda bulunur.
  - > İsa bir gemiye binip Yeruslaim'e yolculuk etmiş.
Gerçek: Yeruslaim gemi ile erişilmez. Diyarın ortasında bulunur.
  - > Ninive Akdeniz'in yakınlığında bulunmuş.
Gerçek: Ninive binlerce kilometre uzakta Dicle'nin kenarında bulunur.
  - > Filistin diyarında 600.000 Romalı askerlerden bulunuyormuş.
Gerçek: Bu kadar çok asker belki tüm Roma İmparatoru'nda vardı.
  - > Tevrat'ın zamanında 17.000 Ferisi varmış.
Gerçek: Ferisi partisi M.Ö. 2 yüzyıldan beri var.
  - > İsa'nın doğumuyla ilgili tarihsel ayrıntılar Pilatus'un (Roma valisi), Hanna'nın (Yahudilerin Büyük Kahini) ve Kayafa'nın (Yahudilerin Büyük Kahini) hizmet zamanlarına uymuyorlar.

Sonuç: Barnabas İncilinin yazarı ne 1. yüzyılda yaşadı ne de Filistin diyarını ziyaret etti.

7. Filipus incili

8. Hakikatin incili

Bu iki kitapta gnostisizmin mistik görüşleri sanki İsa'dan geliyormuş gibi sergileniyor.

Kutsal Kitabın dediği:

İsa'nın öğretileri ile insanların felsefe türleri arasında hiçbir bağlantı yok.

„Dikkat edin; insan geleneklerine dayanan felsefeyle, yanıltıcı boş sözlerle sizi tuzağa düşürmek isteyenler olabilir; bunlar bu dünyanın benimsediği temellere dayanır, **Mesih'ten değildir.**“

(Koloseliler 2:8)

9. Elçiler, Pavlus ve Petrus dosyaları

Bu yazılara göre cinsel perhiz gereklidir. Kadınlar, kocalarından ayrılınsınlar diye teşvik ediliyorlar.

Kutsal Kitabın dediği:

Bu görüş Kutsal Kitaba aykırıdır.

„Ancak, cinsel ahlaksızlık yaygın olduğu için, her erkeğin kendi karısı ve her kadının kendi kocası olsun. **Erkek karısına hakkı olanı versin, kadın da kocasına aynı şekilde davransın.** ... bir kardeşin iman etmeyen karısı varsa ve kendisiyle oturmaya razıysa **onu bırakmasın.** İman etmeyen biriyle evli olan kadın da, kocası kendisiyle oturmaya razıysa, **onu bırakmasın.**“ (1. Korintlular 7:2, 3, 12, 13)

The Interpreter's Dictionary of the Bible eserinde apokrif olan kitaplarla ilgili şunu yazıyor:

„Onlardan çoğu basmakalıptır, bazıları çok gösterişli, bazıları iğrenç ve tiksindiricidir.“ (G. A. Buttrick, 1962, Bd. 1, S. 166).

Üçüncü özetleme:

İkinci yüzyıldan beri yazılmış olan apokrif denilen yazıların içeriği Kutsal Kitabın metin dizisine ait olmadıklarını gösteriyor. Yunanca Kutsal Yazılara sadece 27 kitap ve mektuplar aittir.

Sonuç: Kutsal Kitabın öğretileri ve İsa'nın takipçileri hakkında bilgi edinmek için birinci yüzyıla ait olan yazılara ve tarihsel ayrıntılara dayanmalıyız. Ve birinci yüzyılın sonuna kadar Yunanca Kutsal Metinlerin yazılışı bitirildi, bir araya getirildi ve bugüne dek bozulmadı.

Prof. Dr. jur. h. c. Abdurrahim Vural